

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 10 lipca 2015 r.

Poz. 4439

UCHWAŁA NR IX/55/2015 RADY MIEJSKIEJ W KROBI

z dnia 24 czerwca 2015 r.

w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krobia na lata 2015-2018

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 594; z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 1446; z późn. zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwała się, co następuje:

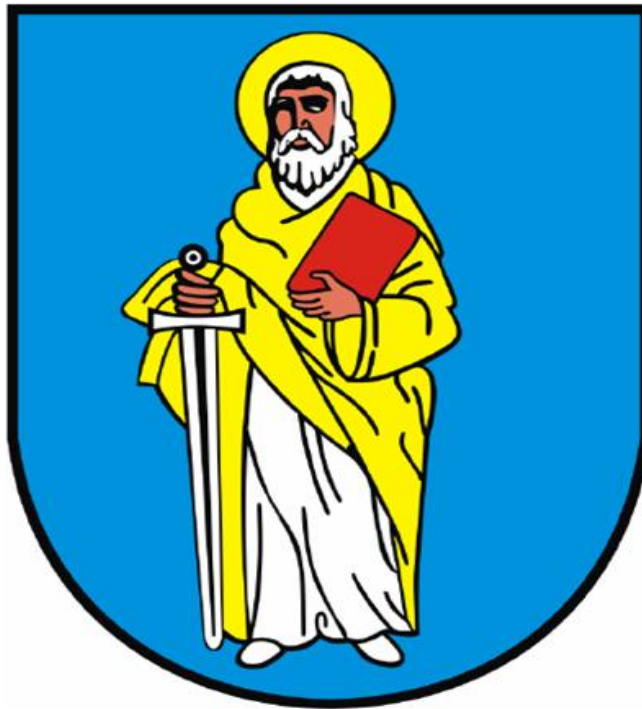
§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krobia na lata 2015-2018”, w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Krobia.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
(-) Łukasz Kubiak

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY KROBIA
NA LATA 2015 - 2018**

KROBIA 2015

SPIS TREŚCI

	str.
Wstęp.....	4
1. Położenie i krótka charakterystyka gminy.....	4
2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	9
3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	9
4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	11
5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego	16
5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	16
5.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury.....	16
5.1.2. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	17
5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.....	18
5.2.1 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego	18
5.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego	20
5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego.....	24
6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	25
6.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków.....	25
6.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.....	28
6.3. Zabytki ruchome.....	39
6.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe).....	40
6.5. Zabytki archeologiczne	41
6.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.....	42
6.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.....	43
6.5.3. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją	

i krótką analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne.....	44
6.5.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.....	49
6.5.5. Obszary największego zagrożenia dla zabytków archeologicznych w gminie.....	52
7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.....	53
7.1. Uwarunkowania wynikające ze <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy</i>	53
7.2. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.....	58
7.3. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.....	65
8. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.....	67
9. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie	84
10. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	86
10.1. Gminna ewidencja zabytków.....	86
10.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków.....	87
10.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.....	88
10.4. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać dla tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów.....	88
10.5. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami.....	90
11. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	92
12. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	93
13. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	93

Wstęp

Podstawowym założeniem *Programu opieki nad zabytkami dla gminy Krobia na lata 2015-2018* jest ukierunkowanie działań lokalnego samorządu na poprawę stanu zachowania i utrzymania środowiska kulturowego. W ostatnich latach, dla realizacji tego założenia, coraz większy nacisk kładzie się na aktywizację lokalnych środowisk samorządowych. W ramach budowy nowoczesnego oblicza społeczeństwa, dostrzega się potrzebę pogłębiania świadomości społeczeństwa w oparciu o fundamenty miejscowych tradycji kulturowych. Lokalna tradycja jest szczególnie cennym dziedzictwem kulturowym, składa się ze splotu wydarzeń (kontekst dziejowy, historie poszczególnych ludzi, grup społecznych), zachowanych pamiątek (zabytki architektury i budownictwa, zabytki ruchome, zabytki archeologiczne). Miejscowa historia zaś, najczęściej dotycząca poszczególnych rodzin czy niewielkich grup społecznych, przenosi się na dzieje regionu. Opieka nad dziedzictwem kulturowym powinna zatem leżeć u podstaw budowania nowoczesnego społeczeństwa, świadomego swojej przeszłości, która w oczywisty sposób pomaga definiować tożsamość kulturową jako wartościowy składnik struktury współczesnej cywilizacji.

1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina Krobia jest gminą miejsko-wiejską, położoną w południowo-zachodniej części województwa wielkopolskiego, w odległości ok. 80 km od stolicy województwa, Poznania. Zajmuje południowy skraj powiatu gostyńskiego, stanowiąc 16% jego powierzchni.

Obszar gminy wynosi 129,6 km², w tym użytki rolne zajmują 87% powierzchni, stąd dominującą funkcją gminy jest rolnictwo, a użytki leśne tylko 3,9%. Gmina, wg stanu na koniec 2013 r., zamieszkiwana jest przez 13.036 osób. Gęstość zaludnienia wynosi 101 M/km². Strukturę osadniczą tworzą: miasto Krobia, które jest siedzibą władz administracyjnych i największym ośrodkiem osadnictwa w gminie (ok. 4200 mieszkańców) oraz 22 sołectwa: Bukownica, Chumiętki, Chwałkowo, Ciołkowo, Domachowo, Gogolewo, Grabianowo, Karzec, Kuczyna, Kuczynka, Niepart, Pijanowice, Posadowo, Potarzyca, Przyborowo, Pudliszki,

Rogowo, Stara Krobia, Sułkowice, Wymysłowo, Ziemiń, Żychlewo, obejmujące 26 miejscowości.

Gmina Krobia jest największą spośród 6 gmin powiatu gostyńskiego i graniczy:

- od zachodu z gminą Poniec,
- od północy z gminą Gostyń,
- od północnego wschodu z gminą Piaski,
- od wschodu z gminą Pępowo,
- od południa z gminą Miejska Górka w pow. rawickim.

Jednostki osadnicze gminy łączy sieć dróg gminnych o długości ok. 70 km i dróg powiatowych o długości ok. 92 km. Przez teren gminy przebiega również ok. 13. km odcinek DW nr 434 relacji Łubowo - Śrem - Rawicz i linia kolejowa o znaczeniu regionalnym relacji Ostrów Wielkopolski – Krotoszyn – Leszno oraz nieczynna linia Miejska Górka - Krobia - Gostyń – Kościan, na obszarze gminy częściowo zlikwidowana.

Według podziału fizyczno-geograficznego Polski Jerzego Kondrackiego, gmina leży na obszarze Nizin Środkowopolskich, w makroregionie Niziny Południowowielkopolskiej, która znajduje się między Pojezierzami Leszczyńskim i Wielkopolsko-Kujawskim od północy a obniżeniem Milicko-Głogowskim od południa, w obrębie mezoregionu Wysoczyzny Leszczyńskiej i mezoregionu Wysoczyzny Kaliskiej. Rzeźba terenu jest charakterystyczna dla krajobrazów staroglacjalnych związanych ze zlodowaceniem środkowopolskim. Pod względem morfometrycznym dominującym typem rzeźby jest teren równiny morenowej. Na obszarze gminy występuje sieć naturalnych cieków wodnych, z których większość należy do zlewni rzeki Baryczy. Na północnej granicy gminy, przy drodze łączącej Starą Krobię z Sikorzynem swój bieg rozpoczyna rzeka Kania, która należy do zlewni rzeki Obry, lewego dopływu Warty.

Obszar gminy jest niezbyt zasobny w udokumentowane złoża surowców mineralnych. Zaliczany jest do obszarów perspektywicznych występowania pokładów węgla brunatnego, który zalega na głębokości 100-200 m w złożu „Poniec – Krobia”. W południowo-zachodniej części

gminy, w złożu „Pudliszki”, występują ropy plioceniczne, nadające się dla celów ceramiki budowlanej. Natomiast w dolinie Rowu Polskiego, w rejonie Pudliszek, rozpoznano złoża torfu i gytii. Kruszywa naturalne - piasek i żwir - występujące głównie w południowo-zachodniej części gminy, eksploatowane są na niewielką skalę. Gmina Krobia leży w bezpośrednim sąsiedztwie udokumentowanych i eksploatowanych złóż gazu ziemnego, które występują na terenie graniczącej od południa gminy Miejska Górka.

Walory krajobrazowe gminy nie są szczególnie atrakcyjne. Niska lesistość z przewagą borów mieszanych, kilka parków, łąki i pastwiska przecinane dolinkami cieków wodnych oraz dominacja gruntów ornych o wysokiej jakości gleb, które są największym bogactwem gminy.

Najstarsze ślady działalności ludzkiej na terenach zajmowanych przez gminę sięgają środkowej epoki kamienia - mezolitu. Stanowiska archeologiczne potwierdzają ciągłość osadnictwa od pradziejów po późne średniowiecze, kiedy to Krobia już stanowiła ożywione centrum handlowe, mając charakter obronny i stałą załogę wojskową. Kasztelania krobiska powstała w X wieku, a pierwsza wzmianka o Krobi pojawia się w bulli papieża Innocentego II z 1136 r. Parafię założono w XII w. Wzniesiono tutaj w 1140 r. jeden z najstarszych obiektów sakralnych w Wielkopolsce, kościół romański p.w. św. Idziego. W roku 1232 książę Władysław Odonicz przekazał Krobię Starą we władanie biskupom poznańskim. Biskupi drogą wykupu lub wymiany wchodzili w posiadanie wsi i osad położonych w pobliżu Krobi, która prawa miejskie uzyskała w 1286 r. W roku 1564 do klucza krobkiego biskupów należało już 12 wsi: Chumiętki, Posadowo, Potarzyca, Sułkowice, Stara Krobia, Mikorzyn, Bukownica, Żychlewo, Domachowo, Rębowo, Kościelna Wieś i Grabianowo. Krobia była wtedy siedzibą władz kościelnych i administracyjnych klucza oraz głównym ośrodkiem regionu zwanego *Biskupizna*, zajmującego dość urodzajny teren położony między strumieniami Kania i Rów Polski na zachodzie, a Dąbrówka i Dąbroczna na wschodzie. Wsie biskupiańskie korzystały z mniejszych obciążeń feudalnych, co przy dogodnych warunkach glebowych sprzyjało bogaceniu się gospodarstw chłopskich.

Wyznacznikiem zamożności i odrębności mieszkańców Biskupizny stał się odświętny strój, którego charakterystyczną cechą jest podobieństwo do ubioru kleru (kobiece nakrycie głowy przypomina komet zakonnicy, a męska „wołoszka” sutannę księdza). Dobra klucza krobkiego stanowiły własność biskupstwa poznańskiego aż do roku 1794, kiedy to władze pruskie skonfiskowały dobra biskupie i zamieniły na tzw. ekonomię krobką.

Największy rozwój Krobi nastąpił w wiekach od XIV do XVII. Miasto staje się wtedy ważnym ośrodkiem handlu i rzemiosła, eksporterem wyrobów sukiennych, powstają liczne cechy rzemieślnicze, pierwsza szkoła parafialna, rozwija się w tym czasie życie umysłowe, 32 krobian studiowało na Uniwersytecie Jagiellońskim, wielu kształciło się w Akademii Lubrańskiego w Poznaniu. Powstają pierwsze murowane domy, wybudowano kościół szpitalny p.w. św. Ducha i kościół parafialny p.w. św. Mikołaja, zamek biskupi. Rozwijają się też wsie szlacheckie, posiadające odrębne historie.

W wyniku II rozbioru Polski tereny gminy weszły do utworzonego przez Prusaków powiatu krobkiego, leżącego w granicach Królestwa Prus Południowych. W latach 1807 – 1815 należały do Księstwa Warszawskiego. Czasów tych sięgają początki świeckiego szkolnictwa na Biskupiznie, bowiem staraniem Komisji Edukacji Narodowej, na terenie ówczesnego powiatu krobkiego utworzono w latach 1808-1809 szereg szkół świeckich, m.in. w Domachowie i Krobi. Ponownie, od r.1815 aż do 1918 r. obecne tereny gminy znalazły się w zaborze pruskim, w granicach Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Krobia w 1888 r. utraciła status powiatu. Nasilający się konflikt między ludnością polską a niemiecką, zarówno na polu ekonomicznym, religijnym, jak i narodowościowym, przyczynił się do powstania szeregu organizacji i towarzystw polskich o charakterze ekonomiczno-kulturalnym. Ich celem była ochrona interesów polskiej ludności oraz jej odrębności narodowej. W roku 1869 powstało w Krobi Towarzystwo Przemysłowe, w 1873 r. założono Bank Ludowy i czytelną publiczną, w 1900 r. powołano spółdzielnię „Rolnik”.

Mieszkańcy gminy aktywnie uczestniczyli w największym zrywie

niepodległościowym na terenie zaborów, w Powstaniu Wielkopolskim 1918/1919 r., w wyniku którego omawiane tereny włączono do odrodzonego państwa polskiego. Okres II wojny światowej zaznaczył swój początek rozstrzelaniem 15 obywateli Krobi i okolic, wysiedleniami, wywózkami do obozów koncentracyjnych, organizacją przez okupanta obozów pracy. W styczniu 1945 r. omawiane tereny zostały wyzwolone i rozpoczął się nowy etap przemian społeczno-gospodarczych.

W latach międzywojennych i po II wojnie światowej gmina należała do województwa poznańskiego, aż do 1975 r. Po reformie administracyjnej 1975 r. stanowiła część województwa leszczyńskiego. W wyniku reformy z 1999 r. włączona została do województwa wielkopolskiego. Mieszkańcy gminy zajmują się głównie rolnictwem - funkcjonuje na jej terenie około 1200 indywidualnych gospodarstw rolnych, przetwórstwem rolno-spożywczym, a także handlem i drobnymi usługami. Wśród jednostek przemysłowych największą jest, powstała w 1920 r. w Pudliszkach, przetwórnia owoców i warzyw „Pudliszki”, należąca obecnie do koncernu H.J. Heinz Polska S.A.

Miasto Krobia stanowi interesujący zespół urbanistyczny, powstały z rozwiniętego z podgrodzia XIII –wiecznego miasta i wcześniejszej osady targowej zwanej Kościelną Wsią, którą przyłączył do miasta Krobia biskup Andrzej Łaskarz w 1420 r. Czworoboczny rynek posiada niezwykle rzadki w Wielkopolsce układ turbinowy. Na jego środku wzniesiono ok. poł. XIX wieku, na miejscu wcześniejszego drewnianego, neogotycki ratusz, który obecnie jest siedzibą administracji samorządowej.

Wykształcony na przestrzeni wieków dorobek kultury materialnej, którego zasoby przetrwały w gminie Krobia do czasów obecnych, również dziedzictwo niematerialne – pielęgnowana gwara, obrzędy, muzyka ludowa - są wyrazem troski władz samorządowych, aby poznały je kolejne pokolenia, dają również podstawę do kreowania nowych propozycji turystycznych, promocyjnych i generujących wzmacnianie lokalnych więzi społecznych.

2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy Krobia na lata 2015-2018* jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Cele te określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 ze zmianami).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy

kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
- b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
- c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
- d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22, ust. 4),
- e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32, ust.1, pkt 3 i ust. 2),
- f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33, ust. 1 i 2),
- g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego

gmina posiada tytuł prawny (art. 71, ust. 1 i 2)

- h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),
- i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87, ust.1).
- j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte zostały w szeregu dokumentach:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zmianami)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Zgodnie z art. 5, art. 6 ust. 1 Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego, zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa art. 86 ustawy.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami)

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w kraju, określa politykę zarządzania zabytkami, wyznacza główne zadania państwa i właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, formy ochrony zabytków.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na

celu m.in.:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków, ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę.

W art. 5 zdefiniowane zostało pojęcie opieki nad zabytkami, która sprawowana jest przez właściciela lub posiadacza zabytku. Polega ona w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku wraz z jego otoczeniem w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ze względu na bardzo zróżnicowany charakter obiektów, które mogą być zabytkami, w art. 6 przedstawiono przykładowe wyliczenie z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, działami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wyróżnia (w art. 7) następujące formy ochrony:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 ze zmianami)

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy

kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001 r. Nr 62, poz. 627 ze zmianami)

Ustawa określa, że przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. Nr 110, poz. 647 ze zmianami)

Zapisy ustawy określają, iż podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego oraz ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego należy uwzględnić obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustawa nakłada na samorządy obowiązek zawiadomienia konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studium i planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględnienia wniosków konserwatorskich oraz uzgodnienia dokumentów.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013, poz. 627 ze zmianami)

Zgodnie z art. 83 ust. 2 ustawy, zezwolenie na usunięcie drzew i krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 ze zmianami)

Ustawa określa (w art. 13), iż pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, stanowiącej własność jednostki samorządu terytorialnego

i Skarbu Państwa (za wyjątkiem nieruchomości będących we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych). W myśl art. 29, jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z niej, można nałożyć na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej obiektów zabytkowych. Przy sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, ustaloną cenę obniża się o 50 % (art. 68). Właściwy organ, może za zgodą odpowiednio wojewody, rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. Nr z 2013 r., poz. 1409)

Art. 5 ust. 1, pkt 7 oraz ust. 2.

Obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz utrzymywać w należyłym stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej, w szczególności w zakresie związanym z wymaganiami ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

Art. 30 ust. 2.

Do zgłoszenia robót budowlanych należy dołączyć, w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 30 ust. 7.

Właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 39 ustawy określa, iż:

- prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na

budowę, uzyskania pozwolenia konserwatora zabytków,
- pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków,
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

5.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 wraz z uzupełnieniem na lata 2004-2020 (przyjęte przez Radę Ministrów w dniu 21.09.2004 r.)

Głównym celem strategicznym jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego regionów w Polsce poprzez m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywną ochronę zabytków. Wśród kierunków działań wymieniono kompleksową rewaloryzację obiektów zabytkowych, ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, społeczne, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, promocję potencjału kulturowego regionów.

Instrumentem realizacji strategii jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Wśród najważniejszych celów strategicznych państwa z sferze ochrony zabytków wymieniono:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służb konserwatorskich,
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zachowania zabytków

nieruchomych.

5.1.2. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017 przyjęty został Uchwałą Rady Ministrów Nr 125/2014 z dnia 24.06.2014 r.

W przyjętym dokumencie określony został cel główny, jakim jest wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Celowi głównemu przyporządkowano cele szczegółowe i kierunki działania.

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce. Cel ten będzie realizowany poprzez:

- porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych,
- przygotowanie ratyfikacji *Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego*,
- wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych,
- wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego,
- opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych,
- opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków,
- realizacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków. Cel ten będzie realizowany poprzez:

- zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach,
- wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną,
- podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków,
- merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji

na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji. Cel ten realizowany będzie poprzez:

- przygotowanie ratyfikacji *Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa*, Faro 2005,
- budowanie świadomości społecznej dotyczącej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania tożsamości narodowej i społeczności lokalnych,
- promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu,
- zwiększenie i ułatwienie dostępu do zasobu dziedzictwa.

5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

5.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Zaktualizowana „Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 17 grudnia 2012 r. Uchwałą Nr XXIX/559/12.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w cyt. dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego. Zakłada konieczność wyznaczenia w planie zagospodarowania przestrzennego terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego, które należy wesprzeć pakietem pomocy ułatwiającej wykorzystanie tego czynnika. Wsparcie powinno objąć, z jednej strony rewitalizację obiektów, a z drugiej, przedsiębiorczość budowaną na wykorzystaniu tego sektora, szczególnie w turystyce.

Generalnym celem „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej, skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców. Cel ten będzie realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych.

W ramach celu strategicznego „Zwiększenie spójności

województwa" określony został cel operacyjny „Wsparcie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego”. Środowisko kulturowe może być dla wybranych obszarów istotnym czynnikiem aktywizacji gospodarczej i budowania lokalnych przewag konkurencyjnych. Na wielu obszarach jest ono jedynym realnym czynnikiem wzrostu.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- kompleksowe programy rewitalizacji i aktywizacji gospodarczej wykorzystującej walory kulturowe,
- tworzenie parków kulturowych,
- promocja terenów o wybitnych walorach kulturowych,
- odnowa obiektów dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny zakładający „Zwiększenie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa” ma być realizowany poprzez cel operacyjny „Ochrona i utwalanie dziedzictwa kulturowego”

Jednym z fundamentów kapitału społecznego jest tożsamość regionalna, otwartość na inne kultury oraz tolerancja. Bez poczucia tożsamości i znajomości własnej kultury nie można budować więzi społecznych. Rozwój społeczny, w tym tożsamość kulturowa, jest ważnym czynnikiem kształtowania konkurencyjności regionu.

Wielkopolska może być regionem, który nie tylko wspiera wewnętrzny rozwój kulturalny, ale również przyciąga jednostki kreatywne, działające w przestrzeni kultury poprzez stworzenie wizerunku regionu otwartego na mobilność idei oraz odmienne wzorce i wartości kulturowe.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- promocja kultury regionalnej,
- poprawa warunków dla utrwalania tożsamości oraz upowszechniania dorobku kultury lokalnej i regionalnej,
- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz historycznego regionu,
- wsparcie rozwoju kultury jako jednego z kreatywnych sektorów

gospodarki regionu i rozwój przedsiębiorczości w tej dziedzinie,

- wzmocnienie pluralizmu kulturowego jako rozwojowej przeciwwagi dla dziedzictwa kulturowego regionu,
- stymulacja przepływu treści kulturowych (transfer międzykulturowy) oraz wewnętrznej innowacji w sferze kultury, jako niezbędnych czynników rozwoju kultury,
- zmniejszanie przestrzennych, społecznych i ekonomicznych dysproporcji w dostępie do kultury.

5.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego sporządzony na okres perspektywiczny do roku 2020, uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XLII/628/2001 z dnia 26 listopada 2001 roku, zmieniony Uchwałą Nr XLVI/690/10 z dnia 26 kwietnia 2010 r.

W rozdz. „Uwarunkowania rozwoju przestrzennego. Uwarunkowania wewnętrzne”, pkt 18 „Kultura i dziedzictwo narodowe” podkreślono wartość tożsamości regionalnej. Oparta na tradycji regionalnej i najważniejszych cechach wyróżniających region terytorialnie, historycznie, społecznie i kulturowo jest ważnym elementem dziedzictwa kulturowego.

Omówiono wielkość zachowanej substancji zabytkowej w regionie: stanowiska archeologiczne, zabytki architektury i budownictwa, pomniki historii, parki kulturowe, wymieniając najcenniejsze, charakterystyczne dla poszczególnych epok. Podkreślono konieczność powołania nowych parków kulturowych, które mogą stanowić podstawy do sporządzenia i wdrożenia strategii promocji kultury województwa wielkopolskiego oraz mogą stać się czynnikiem dla rozwoju turystyki opartej o wartości krajobrazu i kultury. Jednym z najważniejszych elementów generujących rozwój turystyki są szlaki kulturowe. Bogata przeszłość historyczna i kulturowa Wielkopolski stwarza wiele możliwości do przeprowadzenia szlaków kulturowych, a tym samym promocji Wielkopolski w skali lokalnej, krajowej czy międzynarodowej.

W rozdz. 31. „Ochrona i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego” wymieniono najważniejsze nurty działania, mające na celu osiągnięcie optymalnego stanu środowiska kulturowego:

- ochrona istniejących zasobów materialnych i duchowych,
- kreowanie nowych jakości w obrębie poszczególnych dziedzin składających się na kulturę, a zwłaszcza kreowanie nowej przestrzeni,
- kształtowanie świadomości – upowszechnianie wiedzy o środowisku kulturowym Wielkopolski wśród mieszkańców regionu, kraju i za granicą.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego szczególne znaczenie ma ochrona obszarowa, a więc ochrona całych układów przestrzennych miast i wsi, ochrona krajobrazów kulturowych w parkach kulturowych i w strefach kulturotwórczych, szlaków kulturowych oraz pojedynczych obiektów.

Najważniejsze działania w ramach ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w ramach planowania przestrzennego to:

- zwiększenie nakładów na ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno w budżecie państwa, jak i budżetach samorządowych,
- wpisanie do rejestru zabytków wszystkich zachowanych założeń i układów urbanistycznych,
- poszerzenie ewidencji zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. Konieczne jest umożliwienie publicznego dostępu do ewidencji w formie elektronicznej,
- dalsze prowadzenie archeologicznych badań osadniczych,
- wzbogacanie dokumentacji dotyczącej obiektów dziedzictwa kulturowego, w szczególności: opisów, szkiców, map i opracowań obiektów oraz digitalizacji danych i ich udostępnianie w formie elektronicznej,
- promocja szlaków kulturowych, parków kulturowych, pomników historii, a także obiektów wpisanych na listy dziedzictwa europejskiego,
- podnoszenie wizerunku województwa jako produktu turystycznego,

poprzez prawidłową informację turystyczną w celu dotarcia do określonych atrakcji turystycznych.

W rozdz. 31.1.1. „Ochrona układów urbanistycznych i ruralistycznych” wymieniono elementy, które jej podlegają: rozplanowanie ulic, rynków i placów miejskich, parametry kwartałów, pasma zieleni, dominanty przestrzenne, panoramy, osie widokowe oraz wszelkie formy specyficznej zabudowy miejskiej. Ochrona układów przestrzennych, urbanistycznych i ruralistycznych powinna być rozpatrywana wraz z nawarstwieniami kulturowymi w których obecna jest cała sekwencja dziejów. Jest to działanie niezbędne dla zachowania ciągłości historycznej tworzenia się sieci osadniczej.

Sprzymierzeńcem systemowych działań wspierających może się stać aspekt ekonomiczny w postaci korzyści gospodarczych uzyskiwanych z turystyki na terenach o atrakcyjnych i zadbanych śródmieściach – pojedynczych wybitnych obiektach z historycznym tłem kulturowym, nadającym całości oczekiwany klimat.

Podobny system powinien objąć również układy ruralistyczne. Ochrona kompleksowa architektury wiejskiej jest możliwa do zrealizowania na terenach, których głównym motorem rozwoju stanie się turystyka. Właściwą formą ochrony jest adaptowanie zabytkowych obiektów architektury wiejskiej na obiekty rekreacji indywidualnej. Najwartościowsze obiekty, dla których nie da się zapewnić ochrony w istniejących zespołach zabudowy, powinny się znaleźć w skansenach. Z uwagi na brak możliwości przetrwania wszystkich zabytków architektury wiejskiej, niezbędne jest systematyczne dokumentowanie obiektów o wartościach historycznych i estetycznych.

W rozdz. „Kierunki zagospodarowania przestrzennego. Polityka przestrzenna”, pkt 29 „Polityka poprawy efektywności struktur przestrzennych” przedstawiono zbiór najważniejszych zasad, mających na celu uzyskiwanie optymalnych efektów w zagospodarowaniu przestrzeni. Ład przestrzenny to takie zagospodarowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-

gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne.

Ład przestrzenny można uzyskać m. in. przez:

- przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie poszczególnych obiektów objętych ochroną jak również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych,
- kontynuowanie architektury wiejskiej przy założeniu, że tradycyjny nurt architektury lokalnej regionu nie powinien mieć prawa wyłączności, ale powinien stanowić ważny wyróżnik dla zachowania regionalnej specyfiki. Na terenach szczególnie cennych krajobrazowo należy unikać realizacji projektów odległych stylistycznie, pochodzących z kulturowo odmiennych regionów,
- ochronę krajobrazu, szczególnie w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych.

Dla kształtowania przestrzeni miejskich przyjęto m.in. następujące zasady:

- ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska miejskiego, takich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte; respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzanie ochrony prawnej,
- wykorzystywanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram,
- podnoszenie wymogów architektonicznych, szczególnie w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych,
- podejmowanie opracowań planistycznych dotyczących rewaloryzacji przestrzeni miejskich.

Dla kształtowania obszarów wiejskich przyjęto m. in. następujące zasady:

- ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzelni i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej np. kapliczek i krzyży,
- poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form

osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach,

- twórcze wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się do architektury regionalnej Wielkopolski, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury.

W rozdz. 31.3. „Promowanie świadomości regionalnej Wielkopolski” uznano, że do zaistnienia Wielkopolski jako regionu atrakcyjnego kulturowo, niezbędne jest intensywne promowanie wiedzy o środowisku kulturowym regionu. Działania na rzecz promowania świadomości regionalnej Wielkopolski mają na celu pobudzenie aktywności lokalnych środowisk, przywrócenie etosu wielkopolskiego oraz pielęgnowanie regionalizmu, tzw. „małych ojczyzn”, m.in. poprzez:

- promowanie gwary, obyczajów, potraw, strojów, lansowanie folklorystycznych zespołów tanecznych,
- kształtowanie otwartości wobec innych mniejszości i kultur, prezentowanie ich dorobku kulturowego,
- organizowanie jarmarków, pokazów tradycyjnego rzemiosła, konkursów związanych z tematyką regionalną.

5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego

Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2013-2016 przyjęty został Uchwałą Nr XXXVIII/763/13 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 28 października 2013 r.

Myślą przewodnią opracowania *Programu* było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej. Program określił stan, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami, wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, edukacyjnych i promocyjnych.

W rozdz. 3 „Charakterystyka dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego” wymieniono z terenu gminy romański kościół w Krobi

oraz grodzisko z epoki brązu w Pudliszkach.

6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

6.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

Do najcenniejszych zabytków na terenie gminy wpisanych do rejestru zabytków należą:

CHWAŁKOWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. ŚWIĘTEJ TRÓJCY:

a. kościół, mur., 1854 r., cz. zniszcz. 1939-1945, odbud. i rozbud. 1947 r.,

Rejestr zabytków: 1220/A z dn. 6 sierpnia 1991r.

b. grobowiec rodziny Bojanowskich, ob. kaplica cmentarna, mur., 2 poł.

XIX w.,

Rejestr zabytków: 1220/A z dn. 6 sierpnia 1991r.

c. cmentarz przykościelny, poł. XIX w.,

Rejestr zabytków: 1220/A z dn. 6 sierpnia 1991r.

d. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., l. 30 XX w.

Rejestr zabytków: 1220/A z dn. 6 sierpnia 1991r.

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

a. pałac, mur., 1910 r.,

Rejestr zabytków: 1540/A z dn. 3 lipca 1974r.

b. park, ok. poł. XIX w., XX w.,

Rejestr zabytków: 1540/A z dn. 3 lipca 1974 r.

c. park przy rządówce, 2 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków: 1571/A z dn. 10 listopada 1992r.

d. spichlerz, mur., ok. poł. XIX w.,

Rejestr zabytków: 1226/A z dn. 30 sierpnia 1991r.

e. obora, mur., 1872 r.

Rejestr zabytków: 1226/A z dn. 30 sierpnia 1991r.

CIOŁKOWO

SPICHLERZ FOLWARCZNY, mur., 1890 r.

Rejestr zabytków: 1347/A z dn. 23 grudnia 1992 r.

DOMACHOWO

KOŚCIÓŁ PAR. P. W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA, drewn., 1568 r.
odbudowany 1775 r., rozbud. 1930 r.

Rejestr zabytków: 238/A z dn. 7 marca 1931r.

WIATRAK KOŹLAK, drewn., 1747 r.

Rejestr zabytków: 970/A z dn. 26 maja 1983 r.

GOGOLEWO

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

a. pałac, mur., 1820 r., rozbud. k. XIX w.

Rejestr zabytków: 1386/A z dn. 23 lutego 1973 r.

b. park, l. 30 XIX w., przekształcony 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 141/Kl. IV-73/63/56 z dn. 3 maja 1956 r.

c. spichlerz, mur., 1818 r.

Rejestr zabytków: 561/A z dn. 5 maja 1956 r.

KROBIA

ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE I ZESPÓŁ BUDOWLANY,

2 poł. XIII w. – XIX w.

Rejestr zabytków: 1208/A z dn. 10 czerwca 1991r.

KOŚCIÓŁ PAR. P. W. ŚW. MIKOŁAJA, mur., 1757 – 1763 r.

Rejestr zabytków: AK – 15 z dn. 12 stycznia 1956 r.

KOŚCIÓŁ PAR. P. W. ŚW. IDZIEGO, OB. KAPLICA CMENTARNA, mur.,
poł. XII w./1140 r.

Rejestr zabytków: 315 z dn. 7 marca 1931r.

KOŚCIÓŁ SZPITALNY, OB. FILIALNY P. W. ŚW. DUCHA, szach.- mur.,
1745 r.

Rejestr zabytków: 595 z dn. 29 stycznia 1957 r.

RATUSZ, mur., ok. 1845 r.

Rejestr zabytków: 242 z dn. 16 września 1968 r.

RUINY ZAMKU BISKUPIEGO (obecnie nie istnieją)

Rejestr zabytków: 196 z dn. 22 sierpnia 1968 r.

NIEPART

KAPLICA CMENTARNA, drewn., 2 poł. XVIII w.

Rejestr zabytków: 591/A z dn. 25 stycznia 1957 r.

RUINY DWORU OBRONNEGO NA WYSPIE, mur., XIV-XV w.

Rejestr zabytków: 593/A z dn. 25 stycznia 1957 r.

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

a. rządcówka, mur., ok. 1850 r.

Rejestr zabytków: 1227/A z dn. 25 sierpnia 1991 r.

b. stajnia, mur., 3 ćw. XIX w.

Rejestr zabytków: 1227/A z dn. 25 sierpnia 1991 r.

c. obora, mur., 1863 r.

Rejestr zabytków: 1227/A z dn. 25 sierpnia 1991 r.

d. spichlerz, mur., 1870 r.

Rejestr zabytków: 1227/A z dn. 25 sierpnia 1991 r.

PIJANOWICE**ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:**

a. pałac, mur., ok. 1900 r., rozbud. ok. 1914 r.

Rejestr zabytków: 1410/A z dn. 22 kwietnia 1993 r.

b. spichlerz, mur., 1900 r.

Rejestr zabytków: 1388/A z dn. 9 lutego 1993 r.

c. park, 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 1410/A z dn. 22 kwietnia 1993 r.

POTARZYCA**ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:**

a. dwór, mur., pocz. XX w.

Rejestr zabytków: 1350/A z dn. 4 stycznia 1993 r.

b. park, 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 1350/A z dn. 4 stycznia 1993 r.

c. zabudowania folwarczne, mur., k. XIX w.

Rejestr zabytków: 1350/A z dn. 4 stycznia 1993 r.

PUDLISZKI**ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY:**

a. pałac, mur., ok. 1823 r., przebud. 1894, po 1957 r.

Rejestr zabytków: 877/Wlkp/A z dn. 20 stycznia 1957 r.

b. park, 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 877/Wlkp/A z dn. 2 stycznia 2013 r.

ALEJA LIPOWA, 1924 r.

Rejestr zabytków: 819/Wlkp/A z dn. 21 października 2010 r.

ROGOWO

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

a. pałac, mur., ok. poł. XIX w., rozbud. 1912 r., przebud. I. 50, 60, 70 XX w.

Rejestr zabytków: 1244/A z dn. 26 maja 1994 r.

b. park, 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 1244/A z dn. 26 maja 1994 r.

ZIEMLIN

SPICHLERZ FOLWARCZNY, mur., 1892 r.

Rejestr zabytków: 1353/A z dn. 9 stycznia 1993 r.

6.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

CHUMIĘTKI

CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w.

ZESPÓŁ DWORSKI:

a. park, k. XIX w.,

b. ogrodzenie, mur., k. XIX w.

DOM NR 21, mur., pocz. XX w.

CHWAŁKOWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚWIĘTEJ TRÓJCY

a. kościół, nr 42, mur., 1854 r., cz. zniszcz. 1939-1945, odbud. i rozbud. 1947 r.,

b. grobowiec rodziny Bojanowskich, ob. kaplica cmentarna, mur., 2 poł. XIX w.,

c. cmentarz przykościelny, poł. XIX w.,

d. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., I. 30 XX w.

SZKOŁA, ob. dom nr 48, mur., 1 ćw. XX w.

SZKOŁA, ob. biblioteka nr 43, mur., k. XIX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

a. pałac nr 73, mur., 1910 r.,

b. park, ok. poł. XIX w., XX w.,

c. rządówka nr 45, mur., 4 ćw. XIX w.,

- d. park przy rządcówce, 2 poł. XIX w.,
 - e. spichlerz, mur., ok. poł. XIX w.,
 - f. ogrodzenie z bramami, mur., ok. 1890 r.,
 - g. lodownia, mur., k. XIX w.,
 - h. obora, mur., 1872 r.,
 - i. obora, mur., k. XIX w.,
 - j. obora, mur., 1902 r.,
 - k. stodoła, mur., 1890 r.,
 - l. stodoła, mur., 2 poł. XIX w.,
 - ł. warsztat, mur., k. XIX w.,
 - m. mleczarnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - n. dom nr 76, mur., k. XIX w.,
 - o. dom nr 82, mur., 1914 r.,
 - p. dom nr 75, mur., k. XIX w.,
 - r. dom nr 35, mur., 1905 r.,
 - s. ośmiorak nr 46, mur., 2 poł. XIX w.,
 - t. dom nr 77, mur., k. XIX w.
- DOM NR 22, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 65, mur., pocz. XX w.

CIOŁKOWO**ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:**

- a. dwór nr 1, mur., ok. 1930 r.,
- b. rządcówka (oficyna) nr 2, mur., k. XIX w.,
- c. park, pocz. XX w.,
- d. obora, mur., 4 ćw. XIX w.,
- e. stodoła, mur., k. XIX w.,
- f. spichlerz, mur., 1890 r.,
- g. brama z ogrodzeniem, mur., k. XIX w.,
- h. pozostałości ogrodzenia, mur., l. 30 XX w.
- i. dom nr 8, mur., 1909 r.
- j. dom nr 9, mur., pocz. XX w.

DOMACHOWO**ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA:**

- a. kościół, nr 77, drewn., 1568r., odbudowany 1775 r., rozbud. 1930 r.,
- b. cmentarz przykościelny, 2 poł. XVI w.,
- c. ogrodzenie z bramą, mur., pocz. XX w.,
- d. plebania nr 78, mur., 1 poł. XIX w.,
- e. budynek inwentarski z częścią mieszkalną nr 79 a, mur., k. XIX w.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO:

- a. cmentarz, 2 poł. XIX w.,
- b. brama z ogrodzeniem, mur., k. XIX w.

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

- a. dwór nr 4, mur., 3 ćw. XIX w.,
- b. brama, mur., 1 ćw. XX w.,
- c. brama, mur., 1923 r.,
- d. park, XIX/XX w.,
- e. stodoła, mur., pocz. XX w.,
- f. stodoła, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 5:

- a. dom, szach., 3 ćw. XIX w.,
- b. kuźnia, mur., k. XIX w.

DOM NR 21, mur., XIX/XX w.

DOM NR 48, mur., 1 ćw. XX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE NR 50, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 74, mur., k. XIX w.

DOM NR 75, mur., pocz. XX w.

DOM NR 96, mur., 1931 r.

WIATRAK KOŻLAK, drewn., 1747r.

FLORYNKI**ZESPÓŁ FOLWARCZNY:**

- a. dom pracowników folwarcznych nr 1, mur., 1863 r.,
- b. obora, mur., 1888 r.,
- c. chlewnia, mur., 1883 r.,
- d. stodoła, mur., 4 ćw. XIX w.

GOGOLEWO

SZKOŁA, ob. dom nr 5, mur., XIX/XX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

- a. pałac nr 71, mur., 1820 r., rozbud. k. XIX w.,
 - b. park, l. 30 XIX w., przekształcony 2 poł. XIX w.,
 - c. browar, ob. spichlerz, mur., 1818 r., przebud. 1881 r.
 - d. oficyna nr 71, mur., 1820 r., przebud. k. XIX w.,
 - e. brama, mur., ok. 1820 r.,
 - f. brama z ogrodzeniem, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - g. brama, mur., k. XIX w.,
 - h. brama z ogrodzeniem, mur., 1924 r.,
 - i. kanał wodny z mostkiem, mur., 1924 r.,
 - j. lodownia, mur., k. XIX w.,
 - k. zegar słoneczny, mur., XIX w.,
 - l. stajnia, mur., 1880 r.,
 - ł. owczarnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - m. budynek inwentarski, mur., k. XIX w.,
 - n. budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.,
 - o. stodoła, mur., ok. 1890 r.,
 - p. stodoła, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - r. stodoła, mur., 3 ćw. XIX w.,
 - s. ośmiorak nr 62, mur., 4 ćw. XIX w.
- DOM NR 49, mur., k. XIX w.
DOM NR 56, mur., l. 30 XX w.

GRABIANOWO

BUDYNEK INWENTARSKI W ZAGRODZIE NR 4, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 5:

- a. dom, mur., pocz. XX w.,
- b. budynek inwentarski, mur., pocz. XX w.

DOM DRÓŻNIKA NR 17, mur., XIX/XX w.

KARZEC**ZESPÓŁ FOLWARCZNY:**

- a. dom administratora nr 10, mur., ok. 1890 r.
- b. ośmiorak nr 8, mur., ok. 1890 r.,
- c. spichlerz nr 11, mur., 1916 r.,

- d. obora, mur., 1890 r.,
- e. stodoła, mur., k. XIX w.,
- f. brama, mur., XIX/XX w.

KROBIA

ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE I ZESPÓŁ BUDOWLANY, 2 poł. XIII w. – XIX w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. ŚW. MIKOŁAJA:

- a. kościół, ul. Poznańska 7, mur., 1757 – 1763 r.,
- b. brama z ogrodzeniem, mur., 1848 r.,
- c. fragment ogrodzenia od strony południowej, mur., 2 poł. XVIII w.,
- d. pałac arcybiskupi, ul. Biskupiańska 2, mur., 1898 r.,
- e. plebania, ul. Poznańska 3, mur., 1890 r.,
- f. budynek gospodarczy przy plebanii, mur., k. XIX w.,
- g. park, 2 poł. XIX w.,
- h. organistówka, ul. Poznańska 9 mur., 2 poł. XIX w.,
- i. budynek gospodarczy przy organistówce, mur., XIX/XX w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA P. W. ŚW. IDZIEGO, ul. Poznańska 13:

- a. kościół, ob. kaplica cmentarna, mur., poł. XII w./1140 r.,
- b. brama, mur., 2 poł. XIX w.,
- c. cmentarz, XII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA P. W. ŚW. DUCHA, ul. Św. Ducha 1:

- a. kościół szpitalny, ob. filialny, szach, mur., 1745 r.,
- b. ogrodzenie z bramą, mur., 2 poł. XIX w.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO, ul. Poznańska 42:

- a. cmentarz, 1 poł. XIX w.,
- b. brama, mur., 2 poł. XIX w.

CMENTARZ ŻYDOWSKI, ul. Janusza Korczaka, pocz. XIX w.

RATUSZ, ul. Rynek 1, mur., ok. 1845 r.

SZKOŁA, ob. UM, biblioteka, pl. Kościuszki 3, mur., 2 poł. XIX w.

SZKOŁA EWANGELICKA, ob. dom nr 1/2, ul. Grunwaldzka, mur., 2 poł. XIX w.

POCZTA, ul. Kobylińska 3, mur., k. XIX w.

ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO, ul. Dworcowa 1:

a. dworzec, mur. 1889 r.,
b. magazyn, mur. 1889 r.
DWORZEC KOLEJOWY - KROBIA MIASTO, ul. Poniecka 1, mur., 1904 r.
ul. Dworcowa
DOM NR 3, mur., k. XIX w.
DOM NR 4, mur., k. XIX w.
DOM NR 5, mur., pocz. XX w.
DOM NR 7, mur., XIX/XX w.
ul. Św. Idzi
ZESPÓŁ DOMU NR 10;
a. budynek inwentarski, mur., 1 ćw. XX w.,
b. budynek inwentarski, mur., 1 ćw. XX w.,
c. stodoła, mur., 1 ćw. XX w.
ul. Jutrosińska
DOM NR 6 mur., k. XIX w.
DOM NR 10 mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 38, mur., XIX/XX w.
ul. Kobylińska
DOM NR 6, mur., k. XIX w.
DOM NR 13, mur., k. XIX w.
DOM NR 14, mur., 1899 r.
DOM NR 88, mur., XIX/XX w.
pl. Kościuszki
DOM NR 1, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 1a, mur., k. XIX w.
DOM NR 2, 1 ćw. XX w.
DOM NR 4, mur., 1880 r.
ul. Mickiewicza
DOM NR 1/2, mur., pocz. XX w.
DOM NR 9, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 14, mur., k. XIX w.
ul. Miejsko – Górecka
DOM NR 4, mur., pocz. XX w.

DOM NR 20, mur., pocz. XX w.

ul. Ogrodowa

ZESPÓŁ DOMU NR 13:

a. dom, mur., pocz. XX w.,

b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

ul. Południowa

OGRODZENIE Z BRAMAMI (należy do posesji ul. Powstańców Wielkopolskich Nr 1), mur., 1930 r.

ul. Powstańców Wielkopolskich

DOM NR 1, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 11, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 14, mur., pocz. XX w.

DOM NR 15, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 25, mur., k. XIX w.

DOM NR 109, mur., l. 30 XX w.

DOM NR 126, mur., l. 20 XX w.

DOM NR 130, mur., 1906 r.

ul. Poznańska

DOM NR 1, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 4, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 5, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 6, mur., 1904-1905 r.

DOM NR 11, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 22, mur., pocz. XX w.

ul. Rynek

DOM NR 2, mur., 1870 r.

DOM NR 4, mur., 4 ćw. XIX w., nadbud. 1929 r.

DOM NR 6, mur., ok. 1906 r.

DOM NR 7, mur., ok. 1860 r.

DOM NR 8, mur., ok. 1870 r.

DOM NR 9, mur., 1868 r.

DOM NR 10, mur., ok. 1890 r.

DOM NR 11, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 15, mur., ok. 1880 r.
DOM NR 19, mur., 1896 r.
DOM NR 20, mur., 1910 r.
DOM NR 21, mur., 1872 r.
DOM NR 22, mur., 4 ćw. XIX w.
DOM NR 23, mur., 4 ćw. XIX w.
DOM NR 24, mur., 4 ćw. XIX w.
DOM NR 27, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 28, mur., 4 ćw. XIX w.
DOM NR 29, mur., 4 ćw. XIX w.

ZESPÓŁ GAZOWNI ul. Powstańców Wielkopolskich:

- a. gazownia nr 103 A, mur., 1910 r.,
- b. dom nr 104, mur., 1910 r.,
- c. zbiornik gazu, 1910 r.

ZESPÓŁ MŁYNA, ul. Powstańców Wielkopolskich:

- a. dom nr 40, mur., 1922 r.,
- b. brama z ogrodzeniem, mur., l. 20 XX w.,
- c. budynek administracyjny nr 41, mur., 1925 r.

KUŹNIA, ul. Jutrosińska 37, mur., pocz. XX w.

SPICHLERZ, ul. Kobylińska, mur., 2 poł. XIX w.

BUDYNEK INWENTARSKI, ul. Miejsko-Górecka 22, mur., pocz. XX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY, ul. Zajazdowa, mur., 1926 r.

KUCZYNA

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

- a. dwór nr 15, mur., 1 poł. XIX w., rozbud. k. XIX w.,
- b. obora, mur., 1893 r.,
- c. chlewnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- d. kuźnia, warsztat, mur., pocz. XX w.,
- e. spichlerz, mur., 4 ćw. XIX w.,
- f. stodoła, mur., pocz. XX w.,
- g. ogrodzenie, mur., k. XIX w.,
- h. czworak nr 1, mur., 4 ćw. XIX w.,

- i. ośmiorak nr 3, mur., 4 ćw. XIX w.,
- j. budynek gospodarczy przy ośmioraku, mur., pocz. XX w.

KUCZYŃKA

- STODOŁA FOLWARCZNA, mur., 4 ćw. XIX w.
- DOM NR 15, mur., 1932 r.

NIEPART**ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. ŚŚ. APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA:**

- a. kościół, mur., 1904 -1907r.,
- b. kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena, mur., k. XIX w.,
- c. cmentarz przykościelny, XVII w.,
- d. plebania nr 28, mur., 2 poł. XIX w.,
- e. wikariat z organistówką nr 29, mur., pocz. XX w.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO:

- a. cmentarz, 1903 r.,
- b. kaplica cmentarna, drew., 2 poł. XVIII w.

SZKOŁA, ob. dom nr 48, mur., k. XIX w.

GOŚCINIEC, ob. dom nr 50, mur., 1868 r.

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

- a. rządcówka nr 51, mur., ok. 1850 r.,
- b. ruiny dworu obronnego na wyspie, mur., XIV-XV w.,
- c. stajnia, mur., 3 ćw. XIX w.,
- d. obora, mur., 1863 r.,
- e. spichlerz, mur., 1870 r.,
- f. stajnia, mur., 3 ćw. XIX w.,
- g. stodoła, mur., 2 poł. XIX w.,
- h. stodoła, mur., 2 poł. XIX w.,
- i. stodoła, mur., 2 poł. XIX w.,
- j. pozostałości ogrodzenia z bramami, mur., XIX/XX w.,
- k. park, 1 poł. XIX w.

PIJANOWICE

KAPLICZKA, mur., 1 ćw. XX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

- a. pałac nr 1, mur., ok. 1900r., rozbud. ok. 1914 r.,

- b. park, 1 poł. XIX w.,
- c. spichlerz, mur., 1900 r.,
- d. jałownik, mur., 1895 r.,
- e. stolarnia, mur., 1910 r.

POSADOWO

DOM NR 17, mur., 1934 r.

POTARZYCA

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

- a. dwór nr 47, mur., pocz. XX w.,
- b. park, 1 poł. XIX w.,
- c. stajnia, mur., k. XIX w.,
- d. obora, mur., k. XIX w.,
- e. chlewnia, mur., k. XIX w.,
- f. stodoła, mur., 4 ćw. XIX w.,
- g. dom robotników folwarcznych nr 41, mur., ok. 1920 r.,
- h. dom robotników folwarcznych nr 42, mur., ok. 1920 r.

PRZYBOROWO

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

- a. dwór nr 24, mur., ok. 1830 r., przebud. 1920 r.,
- b. stajnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- c. budynek inwentarski, mur., l. 30 XX w.,
- d. spichlerz, mur., 4 ćw. XIX w.,
- e. wozownia, mur., pocz. XX w.,
- f. kuźnia, mur., pocz. XX w.,
- g. park, pocz. XX w.

ZAGRODA NR 2:

- a. dom, mur., 1913 r.,
- b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE NR 4, mur., k. XIX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE NR 5, mur., l. 20 XX w.

PUDLISZKI

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

- a. pałac, ul. Fabryczna 53, mur., ok. 1823r., przebud. ok. 1894 r., po 1957 r

- b. park, 1 poł. XIX w.,
 - c. brama, mur., pocz. XX w.,
 - d. budynek mieszkalno-biurowy, ul. Fabryczna 56, mur., k. XIX w.,
 - e. obora, mur., ok. 1880 -1900 r.,
 - f. stajnia, mur., k. XIX w.,
 - g. chlewnia, mur., ok. 1880 -1900 r.,
 - h. stodoła, mur., k. XIX w.,
 - i. budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.,
 - j. sześciorak, ul. Poniecka 2, mur., 1912 r.,
 - k. ośmiorak, ul. Poniecka 3, mur., pocz. XX w.,
 - l. sześciorak, ul. Fabryczna 8, mur., 1886 r.
- DOM, ul. Fabryczna 26, mur., 1920 r.
DOM, ul. Fabryczna 46, mur., 1933 r.
ALEJA LIPOWA, 1924 r.

ROGOWO

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

- a. pałac, mur., ok. poł. XIX w., rozbud. 1912 r.,
- b. park, 2 poł. XIX w.,
- c. stajnia, mur., 1900 r.,
- d. spichlerz, mur., pocz. XX w.

STARA KROBIA

- SZKOŁA, ob. świetlica nr 49, mur., l. 30 XX w.
STODOŁA W ZAGRODZIE NR 29, drew., 1936 r.,
BUDYNEK INWENTARSKI W ZAGRODZIE NR 35, mur., 1 ćw. XX w.
BUDYNEK INWENTARSKI W ZAGRODZIE NR 51, mur., 1 ćw. XX w.

SUŁKOWICE

- BUDYNEK INWENTARSKI W ZAGRODZIE NR 3, mur., 1932 r.
DOM NR 15, mur., 1926 r.
DOM NR 29, mur., pocz. XX w.
DOM NR 89, mur., 1937 r.
ZAGRODA NR 114:
a. dom, mur., k. XIX w.,
b. obora, mur., XIX/XX w.

WYMYSŁOWO

CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w.

SZKOŁA, ob. dom nr 12, mur., XIX/XX w.

BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY NR 9, mur., pocz. XX w.

ZIEMLIN

CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł XIX w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

a. spichlerz, mur., 1892 r.,

b. obora, mur., 4 ćw. XIX w.,

c. budynek inwentarski, mur., 1872 r.

ŻYCHLEWO

BUDYNEK INWENTARSKI W ZAGRODZIE NR 15, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 39:

a. budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX w.,

b. stodoła, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 40, mur., l. 30 XX w.

DOM NR 50, mur., 1 ćw. XX w.

6.3. Zabytki ruchome

Na terenie miasta i gminy Krobia do rejestru zabytków ruchomych wpisanych jest siedem zespołów obiektów.

Krobia

W kościele parafialnym p.w. św. Mikołaja wpisanych jest 37 obiektów z wyposażenia kościoła; rejestr zabytków *Nr 33/B na podstawie decyzji z dnia 17 października 1970 r.*

W kościele p.w. św. Ducha znajduje się 7 obiektów; rejestr zabytków *Nr 108/B na podstawie decyzji z dnia 21 września 1971 r.*

W kościele p.w. św. Idziego wpisano 6 obiektów; rejestr zabytków *Nr 142/B na podstawie decyzji z dnia 26 listopada 1971 r.*

Chwałkowo

W kościele parafialnym p.w. Trójcy Świętej wpisanych jest 5 obiektów; rejestr zabytków *Nr 138/B na podstawie decyzji z dnia 26 października 1971 r.*

Domachowo

W kościele p.w. św. Michała Archanioła wpisano 28 obiektów; rejestr zabytków Nr 28/ B decyzją z dnia 28 lutego 1969 r. (1 obiekt) i Nr 32/B decyzją z dnia 16 października 1970 r. (27 obiektów).

Niepart

W kościele p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła wpisano 7 obiektów; rejestr zabytków Nr 66/B na podstawie decyzji z dnia 20 marca 1971 r.

Gogolewo

W wyposażeniu pałacu znalazły się 72 obiekty wpisane do rejestru zabytków; rejestr zabytków Nr 229/B na podstawie decyzji z dnia 20 marca 1996 r.

6.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3, pkt 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, cyt. Ustawa przewiduje ochronę poprzez wpis do rejestru zabytków cennych kulturowo struktur przestrzennych – układów urbanistycznych, ruralistycznych, krajobrazów kulturowych. Ochrona krajobrazu kulturowego powinna być komplementarna dla form ochronnych krajobrazu przyrodniczego wynikających ze stosownych przepisów o ochronie przyrody.

Do rejestru zabytków pod numerem 1208/A decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 10 czerwca 1991 r. wpisany został zespół budowlany i założenie urbanistyczne miasta Krobi.

Granice zespołu objętego ochroną przebiegają następująco:

- od południa ulicą Miejsko-Górecką i Odrodzenia,
- w kierunku zachodnim ulicą Św. Ducha i Powstańców Wielkopolskich,
- wzdłuż terenu kościoła par. p.w. św. Mikołaja do ulicy Mickiewicza,
- od ulicy Mickiewicza w kierunku zachodnim do polnej drogi zamykającej teren przedmieścia zwanego Kościeliskiem,

- w kierunku północnym ulicą Poznańską obejmując teren cmentarza,
- w kierunku południowym ulicą Poznańską i Św. Idziego,
- w kierunku wschodnim ulicą Kasztelańską wzdłuż fosy,
- w kierunku południowym wzdłuż granicy dawnego ogrodu biskupiego,
- ulicą Szkolną do ulicy Kobylińskiej, ulicą Wały i Jutrosińską.

Ochroną konserwatorską objęto również osie widokowe: z szosy Krobia – Domachowo z dominantą kościoła parafialnego, z szosy Krobia – Gostyń w kierunku Krobia z dominantą wież kościoła parafialnego oraz św. Idziego, z polnej drogi w kierunku Żytowiecka z dominantą wieży kościoła parafialnego, ogrodu kościelnego oraz XIX-wiecznej zabudowy Kościeliska, z drogi Krobia – Chumiętki z ekspozycją j.w. oraz z drogi Krobia – Pudliszki z dominantą wieży kościoła parafialnego oraz zachodniej zabudowy miasta Krobia, korytarz widokowy z ulicy Jutrosińskiej w kierunku kościoła św. Ducha.

Dobry stan zachowania poszczególnych elementów układu przestrzennego: ulic, placów, podziałów gruntów, architektury sakralnej i mieszkalnej oraz wyraźna czytelność ich genezy widzianej w szerokim kontekście rozwoju gospodarczo-społecznego Wielkopolski w czasie reformy państwa w średniowieczu, a także w kontekście dalszych przekształceń w wiekach późniejszych, szczególnie w końcu XVIII wieku i w wieku XIX, stawia historyczny ośrodek miejski w grupie cennych zespołów współtworzących dziedzictwo kulturowe kraju.

Z obszarowych wpisów do rejestru zabytków wymienić należy parki dworskie i pałacowe założone w stylu krajobrazowym w miejscowościach: Chwałkowo, Gogolewo, Pijanowice, Potarzyca, Pudliszki, Rogowo.

6.5. Zabytki archeologiczne

Zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23.07.2003 r., Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zmianami).

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Na

zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne – warstwy kulturowe, obiekty archeologiczne, jak i ruchome zabytki z nich pochodzące oraz skarby. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 96.120.564 z dnia 9 października 1996 r.) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

6.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków

Na terenie gminy Krobia znajdują się następujące stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków:

- Karzec, st. 1, ob. AZP 66-27/3 – grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza (X-XII w.) – nr rej. zab. 289/A/68 z 15.10.1968 r.
- Krobia, st. 1, ob. AZP 66-28/1 - grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza (XIII w.) – nr rej. zab. 290/A/68 z 15.10.1968 r.
- Niepart, st. 1, ob. AZP 67-28/23 - grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza – nr rej. zab. 1248/A/92 z 06.03.1992 r.
- Niepart, st. 7, ob. AZP 67-28/30 – ruiny zamku/dworu obronnego XIV-XV w. – nr rej. zab. 593 z 25.01.1957 r.
- Potarzyca, st. 1, ob. AZP 66-28/10 - grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza/średniowiecza - nr rej. zab. 434/A/68 z 02.12.1968 r.
- Pudliszki, st. 1, ob. AZP 66-27/11 - grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza – nr rej. zab. 288/A/68 z 15.10.1968 r.
- Pudliszki, st. 3, ob. AZP 66-27/13 – cmentarzysko ludności kultury pomorskiej - nr rej. zab. 789/A/69 z 08.12.1969 r.
- Pudliszki, st. 5, ob. AZP 66-27/10 – osada obronna z II okresu epoki brązu - nr rej. zab. 1487/A/73 z 03.10.1973 r.
- Stara Krobia, st. 1, ob. AZP 65-28/128 – cmentarzysko ludności kultury łużyckiej – nr rej. zab. 652/A/69 z 25.06.1969 r.
- Wymysłowo, st. 2, ob. AZP 65-28/115 – grodzisko stożkowate z okresu wczesnego średniowiecza/średniowiecza - nr rej. zab. 11a/33/35, poz. 33 z dnia 09.05.1935 r.

6.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej

Na terenie gminy zarejestrowano stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej. Są to:

1. Karzec, st. 1, ob. AZP 66-27/3 – grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza (X-XII w.) – nr rej. zab. 289/A/68 z 15.10.1968 r.
2. Karzec, st. 6, ob. AZP 66-27/38 – kurhan
3. Karzec, st. 9, ob. AZP 66-27/9 - kurhan
4. Krobia, st. 1, ob. AZP 66-28/1 - grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza (XIII w.) – nr rej. zab. 290/A/68 z 15.10.1968 r.
5. Niepart, st. 1, ob. AZP 67-28/23 - grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza – nr rej. zab. 1248/A/92 z 06.03.1992 r.
6. Niepart, st. 7, ob. AZP 67-28/38 – ruiny zamku/dworu obronnego XIV-XV w. – nr rej. zab. 593 z 25.01.1957 r.
7. Potarzyca, st. 1, ob. AZP 66-28/10 - grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza/średniowiecza - nr rej. zab. 434/A/68 z 02.12.1968 r.
8. Pudliszki, st. 1, ob. AZP 66-27/11 - grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza – nr rej. zab. 288/A/68 z 15.10.1968 r
9. Pudliszki, st. 5, ob. AZP 66-27/10 – osada obronna z II okresu epoki brązu - nr rej. zab. 1487/A/73 z 03.10.1973 r.
10. Pudliszki, st. 6, ob. AZP 66-27/29 – kurhan
11. Pudliszki, st. 7, ob. AZP 66-27/16 – grodzisko stożkowe datowane na okres średniowiecza
12. Pudliszki, st. 11, ob. AZP 66-27/15 – kurhan
13. Pudliszki, st. 12, ob. AZP 66-27/19 – kurhan
14. Pudliszki, st. 13, ob. AZP 66-27/20 – kurhan
15. Pudliszki, st. 14, ob. AZP 66-27/21 – kurhan
16. Wymysłowo, st. 2, ob. AZP 65-28/115 – grodzisko stożkowe z okresu wczesnego średniowiecza/średniowiecza - nr rej. zab. 11a/33/35, poz. 33 z dnia 09.05.1935 r.
17. Ziemiń, st. 3, ob. AZP 66-27/22 – kurhan
18. Ziemiń, st. 4, ob. AZP 66-27/23 - kurhan
19. Ziemiń, st. 5, ob. AZP 66-27/24 - kurhan

- 20. Ziemlin, st. 6, ob. AZP 66-27/25 - kurhan
- 21. Ziemlin, st. 7, ob. AZP 66-27/27 - kurhan
- 22. Ziemlin, st. 8, ob. AZP 66-27/28 - kurhan
- 23. Ziemlin, st. 13, ob. AZP 66-28/7 - kurhan
- 24. Ziemlin, st. 14, ob. AZP 66-28/8 - kurhan
- 25. Ziemlin, st. 20, ob. AZP 66-28/9 - kurhan

6.5.3. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne.

Obszar gminy Krobia został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych dotychczasowych założeniach obejmuje bowiem 2 etapy badawcze: 1) kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach, 2) badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych. W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Na terenie gminy Krobia zewidencjonowano 313 stanowisk archeologicznych. Poniższa tabela prezentuje zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Krobia z podziałem na fakty osadnicze:

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	ilość	w tym wpisanych do rejestru
<i>Grodziska, zamki</i>	8	7
<i>osady</i>	263	1
<i>cmentarzyska</i>	32	2
<i>inne</i>	10	x

TAB. 1. Zestawienie dziedzictwa archeologicznego na terenie gminy Krobia - dane z WUOZ w Poznaniu – Delegatura w Lesznie

Geograficznie gmina Krobia wchodzi w skład Wysoczyzny Koźmińskiej i Pradoliny Żerkowsko-Rydzyńskiej. Wysoczyzna Koźmińska jest płaska i monotonna. Jedynym jej urozmaiceniem jest pradolina rozcinająca ją poprzecznie, w części północno-zachodniej i zachodniej. Pradolina powyżej Pudliszek rozwidła się w kierunku Ponieca i Rydzyny oraz Rawicza. Deniwelacje w części wysoczyznowej wahają się w granicach 20 m, natomiast w rejonie pradoliny osiągają 30 m. Powierzchnia terenu wznosi się łagodnie w kierunku północno-wschodnim, obniżając się w kierunku południowo-zachodnim i południowym. Najwyższy położony punkt na terenie gminy ma rzędną 13 m n. p. m. i znajduje się w części północno-wschodniej (okolice Domachowa), natomiast najniższy położony ma rzędną 88 m n. p. m. i znajduje się w południowo-zachodniej jej części (okolice miejscowości Karzec).

Gminę Krobia charakteryzuje ubóstwo wód powierzchniowych. Największym ciekim wodnym tego obszaru jest rzeka Kania, przechodząca ku południowi w Rów Polski. Płyne ona w kierunku południowy-zachód – północny-wschód, wykorzystując obniżenie Pradoliny Żerkowsko-Rydzyńskiej. Krawędź pradoliny porozcinana jest licznymi, niekiedy głębokimi dolinami potoków, biorących swój początek na obszarze wysoczyznowym. Rzeka Kania należy do zlewni rzeki Obry. Natomiast w części południowo-wschodniej przepływa rzeka Dąbroczna, należąca do zlewni rzeki Orli.

Miasto i gmina Krobia były obszarem wczesnego i gęstego osadnictwa. Pierwsze grupy ludzi prowadzące koczowniczy tryb życia pojawiły się na obszarze dzisiejszej gminy w środkowej epoce kamienia, a związane było to z korzystnymi warunkami środowiska przyrodniczego, w szczególności uwarunkowaniami glebowo - klimatycznymi. Ślady wczesnego osadnictwa odnajdujemy w formie stanowisk archeologicznych, które znajdują się w większości obrębów wsi oraz na obszarze miasta - najwięcej w Pudliszkach, Starej Krobi i Żychlewie (po 24 stanowiska), w Krobi (22 stanowiska), w Domachowie (21 stanowisk), w Chwałkowie i Chumiętkach (po 19 stanowisk), w Bukownicy, Karcu i Sułkowicach (po 16 stanowisk), w Gogolewie (15 stanowisk),

w Grabianowie i Zieminie (po 14 stanowisk), w Nieparcie (13 stanowisk). Ponadto po kilka stanowisk archeologicznych zidentyfikowano we wsiach: Ciołkowo, Kuczyna, Posadowo, Potarzyca, Przyborowo, Rogowo i Wymysłowo.

Historia osadnictwa grup ludzkich na terenie gminy Krobia sięga środkowej epoki kamienia - mezolitu. Ślady bytności ludzi prowadzących koczowniczo - zbieraczy tryb życia odkryto na terenie miejscowości Pudliszki, Wymysłowo i Rogowo.

Bardziej ustabilizowane osadnictwo na terenie dzisiejszej gminy widoczne jest w młodszej epoce kamienia - neolicie. Neolit przynosi rewolucyjne zmiany w historii ludzkości. Dotychczasowa gospodarka przyswajająca dzięki opanowaniu uprawy ziemi i hodowli zwierząt, została zastąpiona przez gospodarkę wytwarzającą. Wraz z osiadłym trybem życia pojawiły się takie wynalazki jak: stałe budownictwo mieszkalne i gospodarcze, umiejętność lepienia i wypalania naczyń glinianych, znajomość tkactwa itp. Większe skupiska ludzkie z okresu neolitu na terenie gminy Krobia wiążą się z kulturą pucharów lejkowatych. Ówczesna ludność zamieszkiwała niewielkie osady, położone na łagodnych stokach wdmowych wzniesień, co potwierdzają stanowiska archeologiczne w Pudliskach, Wymysłowie, Starej Krobi. Z obecnością grup ludzkich kultury amfor kulistych wiąże się stanowiska archeologiczne w miejscowościach Pudliszki i Wymysłowo. W schyłkowym neolicie dominującą pozycję zajęła ludność kultury ceramiki sznurowej. W osadnictwie tej kultury na terenie dzisiejszej gminy widoczny jest brak wyraźnych śladów egzystencji trwalszych osad i zdecydowana przewaga w znaleziskach broni nad narzędziami.

Z upowszechnieniem się nowego materiału (brązu) wiąże się dalszy rozwój gospodarczo-cywilizacyjny. Docierał on na nasze tereny drogą wymiany z południa Europy, zwiększając rolę handlu i powodując przenikanie się wpływów. Z II okresu epoki brązu pochodzi osada obronna w Pudliskach i ślady budowli mieszkalnych na kamiennym fundamencie, odkryte w Starej Krobi. Osada obronna w Pudliskach powstała około 500 r. p.n.e. Był to duży owalny obiekt o wymiarach 80x120 m. Obok grodu

stwierdzono ślady dużego cmentarzyska, zawierającego w grobach płaskich i kurhanowych pochówki ciałopalne. Natomiast obszerna ziemianka odkryta w Starej Krobi miała średnicę około 3,5 m i posiadała ściany wykonane w konstrukcji plecionkowej. W jej sąsiedztwie odkryto jamy gospodarcze.

Wzrost osadnictwa widoczny jest natomiast w środkowym i późnym okresie epoki brązu. Zaczęła się wówczas rozwijać na ziemiach polskich kultura łużycka, zaliczana do wielkiego kompleksu kultur popielnicowych, rozprzestrzeniających się stopniowo z centrum naddunajskiego na rozległe tereny Europy.

W VII w p.n.e. rozpoczyna się na ziemiach polskich epoka żelaza. Obok wyrobów brązowych, których udział systematycznie maleje, pojawiają się wówczas wyroby żelazne. W tym okresie odnotowujemy dalszy rozwój kultury łużyckiej.

Najstarszym śladem wykrywania się kultury łużyckiej w okolicach Krobi są dwa ciałopalne groby z Wymysłowa. Za zaplecze cmentarne osadnictwa kultury łużyckiej z okresu schyłkowego brązu należy uznać cmentarzyska odnalezione na terenie Karca, Gogolewa, Starej Krobi, Pudliszek i Ciołkowa. Cmentarzysko w Gogolewie i w Karcu funkcjonowały przez stosunkowo długi okres. Natomiast z działalnością osadniczą należy wiązać znaleziska takie jak: ciężarki do sieci (Gogolewo), brązowe haczyki do wędki (Wymysłowo). Osadnictwo łużyckie skupiało się głównie w dolinach rzek Rowu Polskiego, Kani, Grodnicy i Rawy z Pogoną.

Pod koniec okresu halsztackiego rozpoczyna się stopniowy rozkład kultury łużyckiej, spowodowany prawdopodobnie kryzysem gospodarczym wywołanym pogorszeniem się klimatu oraz zbytnim wyeksploatowaniem środowiska naturalnego. Dodatkowym czynnikiem destabilizacyjnym był najazd Scytów. Z tym samym kręgiem blisko związane jest też żelazne wędzidło z charakterystycznymi, typowymi dla ludów stepowych, kręgulcami z Wymysłowa). Osłabiona ludność kultury łużyckiej była stopniowo podbijana lub kolonizowana przez pokrewne im ludy tworzące kulturę pomorską. Cmentarzysko ludności kultury pomorskiej składające

się z 14 grobów odkryto w miejscowości Pudliszki. Na ślady cmentarzysk natrafiono również w Kunowie Wymysłowie, Starej Krobi.

Początek wieku IV p.n.e. wiąże się z masowym upowszechnieniem się żelaza jako podstawowego surowca, ujednoczenia używanych ozdób, narzędzi, broni, przedmiotów codziennego użytku. Na terenie ziem polskich wykształciła się wówczas tzw. kultura przeworska. Miało to miejsce w późnym okresie lateńskim (młodszy okres przedrzymski). Rozwijała się ona następnie w kolejnym okresie – wpływów rzymskich. Na obszarze naszej gminy notujemy kilkadziesiąt stanowisk osadniczych kultury przeworskiej (na przykład osady w Podrzeczu czy Pudliszkach). Związane jest z nimi między innymi cmentarzysko położone między wsiami Wymysłowo i Stara Krobia, na którym odnaleziono 367 grobów. Obiekt ten funkcjonował nieprzerwanie od połowy II w. n.e. do IV w. n.e. Stwierdzono tutaj obecność importów rzymskich, np. całe wytłaczane naczynie typu terre sigillata.

Na przełomie IV i V w. n.e. większość obszarów ziem polskich przeżywa głęboki kryzys kulturowy, osadniczy i gospodarczy. Związane jest to prawdopodobnie ze załamaniem się dotychczasowej sytuacji politycznej Europy w wyniku najazdu Hunów. Najazd ten wywołał masowe przesunięcia ludności zamieszkującej jej środkową część oraz zlikwidował wpływ Cesarstwa Rzymskiego. Rozpoczął się okres wędrówek ludów. Bezpośrednim tego skutkiem było zahamowanie trwającego kilka wieków rozwoju gospodarczego i społecznego na ziemiach polskich.

Począwszy od VI w. n. e. wkraczamy w nowy okres dziejów zwany wczesnym średniowieczem. Gęstość osadnictwa w tym okresie jest raczej niewielka.

Znaczny rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy zaczął się w wieku VIII. W ciągu IX i X wieku kształtowały się podstawy terytorialne państwa polskiego. Powstały wówczas grody – siedziby przedstawicieli władzy, ośrodki gospodarcze i załóżki przyszłych miast. Widoczne są fazy powstawania grodów: okres plemienny, kiedy grody skupiają się w Wielkopolsce zachodniej i południowo-zachodniej; następnie w czasie bezpośrednio poprzedzającym okres formowania państwa grody powstają

w środkowej i północno-wschodniej Wielkopolsce; sieć grodów rozrasta się następnie przynajmniej w trzech fazach w miarę poszerzania się terytorium państwa piastowskiego. Z przełomu VIII i IX w. n. e. pochodzą obiekty obronne w Pudliszkach i Nieparcie. Natomiast z XI w. pochodzą obiekty obronne z Wymysłowa, Potarzycy i Karca. Potężne wały pierścieniowatego grodu, dochodzące miejscami do 5-6 m wysokości, z dobrze zachowaną fosą można oglądać do dziś w okolicach Karca. Obiekt ten wiązany jest z kasztelanią, która została przeniesiona tutaj z Krobi za czasów kasztelana Stefana, syna dawnego kasztelana krzywińskiego Szczedrzyka, który jeszcze w 1984 r. tytułowany jest kasztelanem „z Krobi” (nie ma pewności czy obecną „wyspę zamkową” w Krobi można utożsamiać z grodem kasztelańskim), a już w 1293 r. „z Karca”.

Wokół obiektów obronnych skupiało się najczęściej osadnictwo otwarte. Podstawą zajęć i utrzymania ludności były wówczas rolnictwo i hodowla (być może z X wieku pochodzi znaleziona w Karcu radlica łopatkowa). Osadnictwo otwarte wykształca się również niezależnie od grodów (Ziemlin, Ciołkowo, Stara Krobia, Gogolewo). Od XIII wieku notujemy wreszcie pierwsze osady wzmiankowane źródłach pisanych (Niepart, Gogolewo, Krobia).

Na obszarze dzisiejszej gminy Krobia osady datowane na czasy średniowiecza i okres nowożytny stanowią liczną grupę stanowisk. W tym czasie kształtuje się obecny układ miejscowości, stanowiska średniowieczne i nowożytne występujące w pobliżu obecnych miejscowości wyznaczają tym samym ich metrykę. Szczególnie bujny rozwój osadnictwa i powstawania wsi nastąpił od XV – XVI w.

6.5.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 24.10.2014 r., poz. 1446)

wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Należy tutaj przypomnieć, że ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na każdego, kto zamierza realizować nowe zalesienia lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności leśnej na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa dróg i elektrowni wiatrowych), nielegalna eksploatacja piasek i żwirowni. Istotnym zagrożeniem jest również działalność rolnicza, zwłaszcza intensywne orka.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

Również przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółwić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał

ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Dlatego dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie badań archeologicznych. Na badania archeologiczne należy uzyskać pozwolenie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Kierownika Delegatury w Lesznie przed otrzymaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

Natomiast stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków objęte są ścisłą ochroną konserwatorską zgodnie z art. 7, ust. 1, Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 24.10.2014 r., poz. 1446). Dlatego zakazuje się prowadzenia wszelkich robót budowlanych czy przemysłowych na terenie wyżej wymienionych stanowisk. Prace porządkowe prowadzone w obrębie stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Gmina Krobia jest właścicielem:

- działek nr ewid. 1166 oraz 1749, obręb Krobia, na których zlokalizowane jest st. 1 w miejscowości Krobia, ob. AZP 66-28/1 - grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza (XIII w.) – nr rej. zab. 290/A/68 z 15.10.1968 r.,
- działki nr ewid. 64/2, obręb Wymysłowo, na której zlokalizowane jest st. 2 w miejscowości Wymysłowo, ob. AZP 65-28/115 – grodzisko stożkowate z okresu wczesnego średniowiecza/średniowiecza - nr rej. zab. 11a/33/35, poz. 33 z dnia 09.05.1935 r.

W związku z powyższym, Gmina będzie monitorować stan zachowania wyżej wymienionych obiektów, a w przypadku zarejestrowania niszczenia powiadomi o tym fakcie właściwego miejscowego konserwatora zabytków.

6.5.5. Obszary największego zagrożenia dla zabytków archeologicznych w gminie

Gmina Krobia jest gminą typowo rolniczą. Użytki rolne zajmują 11622,68 ha, podczas gdy lasy jedynie 522,90 ha. Dlatego istotnym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych jest głęboka orka.

Wszelkie prace ziemne prowadzą do zniszczenia dziedzictwa archeologicznego. W oparciu o istniejące plany inwestycyjne można wymienić obszary na terenie gminy, zagrożonych pod względem zachowania zabytków archeologicznych. Zadania te wymagają prowadzenia badań archeologicznych ze względu na niszczący charakter ich prac ziemnych. Na terenie gminy priorytetowe zamierzenia inwestycyjne wiążą się przede wszystkim z funkcjonowaniem układu drogowego, systemem wodno-kanalizacyjnym, siecią gazową i energetyczną oraz rozwojem infrastruktury społecznej. Są to przede wszystkim:

- rozbudowa sieci zbiorczej kanalizacji sanitarnej
- budowa oczyszczalni ścieków komunalnych
- budowa elektrowni wiatrowych
- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków
- modernizacja sieci wodociągowej
- uzbrojenie terenów inwestycyjnych
- rozwój bazy noclegowej i sportowo-rekreacyjnej
- rewitalizacja centrum miasta Krobi
- budowa, modernizacja obiektów infrastruktury miejskiej
- modernizacja i budowa obiektów sportowych w gminie
- budowa i modernizacja dróg i chodników
- budowa ścieżek rowerowych
- rozbudowa sieci internetu szerokopasmowego
- eksploatacja kruszyw naturalnych - obszar gminy znajduje się też w rejonie występowania pokładów węgla brunatnego. Ich zasoby zostały

tu jednak udokumentowane jedynie szacunkowo („złóże Poniec – Krobia”). W południowo-zachodniej części gminy udokumentowane zostało złóże ilitów plioceńskich (złóże Pudliszki), nadających się dla celów ceramiki budowlanej. Ewentualna eksploracja surowców związana będzie z bezpowrotnym niszczeniem stanowisk archeologicznych. Zadania inwestycyjne zostały szeroko zaplanowane na lata 2014-2020.

Ponadto podstawowym zagrożeniem dla grodzisk oraz cmentarzysk rejestrowanych na terenie gminy, są nielegalne poszukiwania z wykrywaczami metali.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Kierownika Delegatury w Lesznie

7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

7.1. Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy ”

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy przyjęte zostało Uchwałą Nr XVI/99/99 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 10 listopada 1999 r. Ostatnia zmiana została uchwalona przez Radę Miejską w Krobi Uchwałą Nr XXVII/218/2012 z dnia 26 października 2012 r.

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną gminy wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkiego co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju gminy. Należy tu wymienić walory przyrodnicze, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające z położenia gminy, jej powiązań

administracyjnych i gospodarczych.

Rozdz. 3 „Środowisko kulturowe” poświęcony został w całości ochronie dziedzictwa kulturowego”. W punkcie 3.1. przedstawiono rys historyczny terenu gminy Krobia; wczesne osadnictwo, historię kształtowania się miasta, jego układ przestrzenny, stosunki gospodarczo – społeczne. W punkcie 3.2. „Charakterystyka stanu istniejącego” omówiono istniejący stan wiedzy o dziedzictwie archeologicznym z terenu gminy. W tabeli wymieniono wszystkie stanowiska archeologiczne zewidencjonowane w AZP.

Na terenie miasta i gminy Krobia zostały wyznaczone liczne strefy ochrony konserwatorskiej (A, B, K, E) mające na celu ochronę spuścizny kulturowej gminy występującą w formie stanowisk archeologicznych, obiektów wpisanych do rejestru zabytków, założeń urbanistycznych jednostek osadniczych, osi widokowych.

Strefa A

- Krobia
 - układ urbanistyczny i zespół budowlany miasta.
- Chwałkowo
 - zespół pałacowy:
 - a) pałac,
 - b) park krajobrazowy,
 - c) bramy parkowe.
- Domachowo
 - zespół kościelno-cmentarny:
 - a) kościół,
 - b) cmentarz przykościelny,
 - wiatrak koźlak.
- Gogolewo
 - zespół pałacowy:
 - a) pałac,
 - b) park krajobrazowy,
 - c) oficyna,
 - d) ogrodzenie z bramami,

- e) mostek,
- f) dwa podwórze gospodarcze.
- Niepart
 - obszar ruin zamku obronnego,
 - oficyna,
 - podwórze gospodarcze,
 - zespół kościelny:
 - a) kościół,
 - b) plebania,
 - c) cmentarz przykościelny,
 - kaplica cmentarna na cmentarzu parafialnym.
- Pijanowice
 - zespół pałacowo-parkowy:
 - a) pałac,
 - b) park,
 - c) dom ogrodnika,
 - d) spichlerz.
- Potarzyca
 - dwór z reliktem parku i folwark.
- Pudliszki
 - zespół pałacowo-parkowy:
 - a) pałac,
 - b) park krajobrazowy.
- Rogowo
 - zespół pałacowo-parkowy.

Strefa B

- Chumiętki
 - relikty parku krajobrazowego
- Chwałkowo
 - zachodnia część wsi,
 - północna część wsi,
 - zabudowa Włostowa.
- Ciołkowo

- dwór z reliktem parku.
- Domachowo
 - układ przestrzenny wsi.
- Gogolewo
 - układ przestrzenny wsi.
- Niepart
 - część zabytkowa wsi.
- Przyborowo
 - dwór z reliktem parku,
 - zabudowania pofolwarczne:
 - a) kolonia mieszkalna,
 - b) podwórze gospodarcze.
- Pudliszki
 - zabudowania pofolwarczne:
 - a) budynki mieszkalne i podwórze gospodarcze (część wschodnia wsi,
 - a) część północna wsi z mieszkalnymi budynkami folwarcznymi.
- Stara Krobia
 - układ przestrzenny wsi.
- Sułkowice
 - układ przestrzenny wsi (owalnicowy).
- Żychlewo
 - układ przestrzenny wsi.

Strefa K (ochrony krajobrazu)

- Gogolewo
 - strefa ochrony krajobrazu związanego z zespołem pałacowo-parkowym.
- Niepart
 - strefa ochrony krajobrazu.

Strefa E (ochrony ekspozycji i osi widokowych)

- Krobia
 - strefy ekspozycji na panoramę miasta i osie widokowe.
- Niepart

- strefy ekspozycji na kościół od strony południowej, zachodniej i północnej, oś widokowa od strony drogi.

W kolejnych tabelach wymieniono obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz figurujące w ewidencji konserwatora zabytków.

W punktach 3.3. i 3.4. przedstawiono uwarunkowania i kierunki rozwoju:

Uwarunkowania rozwoju

1. Występowanie unikalnych w rejonie wartości kulturowych, m. in. chroniony prawem zabytkowy układ urbanistyczny Krobi, liczne założenia parkowo-dworskie i folwarczne (Chwałkowo, Gogolewo, Pudliszki, Potarzyca, Pijanowice, Rogowo) oraz zespoły kościelno – cmentarne (Krobia, Chwałkowo, Domachowo, Niepart).
2. Duża liczba stanowisk archeologicznych, w tym wpisanych do rejestru zabytków, które stwarzają ograniczenia w rozwoju zabudowy.
3. Znaczna liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków, powoduje ograniczenia w przebudowie, rozbudowie, modernizacji oraz zmianie ich funkcji.
4. Występowanie atrakcyjnych pod względem architektoniczno-turystycznym jednostek o założeniach parkowo – pałacowych: Chwałkowo, Gogolewo, Pudliszki, Potarzyca, Pijanowice, Rogowo (kształtujących jednocześnie ład przestrzenny na terenach poszczególnych jednostek osadniczych).
5. Zły stan techniczny zabudowy o walorach zabytkowych lub historycznych (zniszczone, zaniedbane parki, pałace, dwory, folwarki, stare cmentarze).
6. Wymogi ochrony konserwatorskiej ograniczają rozwój zabudowy – występowanie na terenie gminy stref ochrony konserwatorskiej (strefa: A, B, K i E) stwarza pewne ograniczenia w przekształcaniu oraz rozbudowie układów osadniczych, a także w kształtowaniu nowej zabudowy.

Kierunki rozwoju

1. Utrzymać istniejące strefy ochrony konserwatorskiej; nie przewiduje się wyznaczania nowych stref ochrony konserwatorskiej.

2. Dążyć do zachowania wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania atrakcyjnego wizerunku miasta i wsi poprzez: ochronę istniejących obiektów kulturowych, wyeksponowanie i uporządkowanie historycznej struktury miasta oraz kształtowanie współczesnej zabudowy układów wsi w nawiązaniu do tradycyjnej architektury.

3. Wyznacza się strefę „W” ochrony archeologicznej zgodnie z rysunkiem „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Krobia”, w której działalność inwestycyjna wymaga uzyskania uzgodnienia konserwatora zabytków, który określi warunki konserwatorskie dopuszczające do realizacji inwestycji – zgodnie z przepisami odrębnymi.

4. Ustalenia dotyczące zasad użytkowania i zagospodarowania terenu na obszarach wpisanych do rejestru zabytków oraz w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków, wpisanych do gminnej ewidencji zabytków oraz przewidzianych do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków należy dostosować do zasad ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W szczególności ustalenia te nie mogą prowadzić do uszkodzenia bądź zniszczenia zabytków, lecz powinny zapewnić im użytkowanie i zagospodarowanie zapewniające zachowanie wartości zabytkowych. Działania w obiektach objętych ewidencją wojewódzką nie mogą prowadzić do ich zniszczenia bądź uszkodzenia.

7.2. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Gmina Krobia nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy. Obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów, z czego poniższe zawierają zapisy pozwalające na ochronę zabytków nieruchomych i archeologicznych.

I. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów: miasto Krobia – część wschodnia oraz pojedyncze działki w miejscowościach: Bukownica, Domachowo, Kuczyna, Potarzyca, Stara Krobia, Sułkowice, Żychlewo przyjęty Uchwałą Nr VIII/53/2003 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 26 maja 2003 r. W § 7 wprowadzono zapisy dotyczące zasad ochrony konserwatorskiej.

1. Wyznacza się dla obszaru objętego planem strefę ochrony archeologicznej „W”, dla której ustala się obowiązek uzgodnienia z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków na etapie projektowania inwestycji warunków dopuszczenia do realizacji inwestycji. Koszty prac archeologicznych ponosi inwestor.

2. Wyznacza się zgodnie z rysunkiem strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” i „B” oraz osie widokowe, dla których ustala się obowiązek:

a) uzgodnienia wszelkich działań projektowych, remontowych, budowlanych oraz prac ziemnych z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków,

b) uzyskania decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków na częściowe skreślenie obiektu z rejestru zabytków w przypadku rozbiórki obiektów stanowiących istotny element zabudowy miasta.

3. Wyznacza się tereny stanowisk archeologicznych zgodnie z rysunkiem planu, dla których ustala się obowiązek:

a) uzgodnienia wszelkich działań projektowych, remontowych, budowlanych oraz prac ziemnych z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków,

b) powiadomienia Wojewódzkiej Służby Ochrony Zabytków o terminie rozpoczęcia i zakończenia prac ziemnych na terenie stanowisk archeologicznych i w ich otoczeniu z 7-dniowym wyprzedzeniem,

c) sfinansowania ratowniczych badań archeologicznych przez inwestora.

4. Dla nieruchomości na których znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków ustala się obowiązek uzgodnienia podziału nieruchomości na działki gruntu z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków.

5. Ustala się obowiązek dla terenu usług oznaczonych symbolem 2U uzgodnienia wszelkich działań projektowych, remontowych, budowlanych z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków.

II. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek nr ewid. 372, 373, 374, 375, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389/1, 389/2, 389/3, 389/4, 390/1, 391/1, 392, 469 przy ulicy Polnej w Krobi przyjęty Uchwałą Nr XIV/91/2003 Rady Miejskiej w Krobi z dnia

15 grudnia 2003 r. W § 6 wprowadzono zapisy:

1. Wyznacza się dla obszaru objętego planem strefę ochrony archeologicznej „W”, dla której ustala się obowiązek uzgodnienia z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków na etapie projektowania inwestycji warunków dopuszczenia do realizacji inwestycji. Koszty prac archeologicznych ponosi inwestor.

2. Wyznacza się tereny stanowisk archeologicznych zgodnie z rysunkiem planu, dla których ustala się obowiązki:

a) uzgodnienia wszelkich działań projektowych, remontowych, budowlanych oraz prac ziemnych z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków,

b) powiadomienia Wojewódzkiej Służby Ochrony Zabytków o terminie rozpoczęcia i zakończenia prac ziemnych na terenie stanowisk archeologicznych i w ich otoczeniu z 7-dniowym wyprzedzeniem,

c) sfinansowania ratowniczych badań archeologicznych przez inwestora.

3. Dla nieruchomości, na których znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków ustala się obowiązek uzgodnienia podziału nieruchomości na działki gruntu z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków.

III. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu Krobia Zachód – Centrum przyjęty Uchwałą Nr XLVI/319/2006 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 6 lipca 2006 r. W § 25 wprowadzono zapis: Ustala się ochronę zabytkowego układu urbanistycznego miasta Krobia oraz innych obiektów wpisanych do rejestru zabytków zgodnie z przepisami odrębnymi.

IV. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr ewidencyjny 195/2 przy ulicy Zachodniej w Krobi przyjęty Uchwałą Nr XLIX/336/2006 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 3 października 2006 r. W § 9 wprowadzono zapisy:

1. Inwestycje na etapie projektowania uzgodnić z Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji, archeologiczne prace dokumentacyjno – zabezpieczające.

2. W przypadku odkrycia obiektów archeologicznych należy zabezpieczyć znalezisko i zgłosić ten fakt do Wielkopolskiego Wojewódzkiego

Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

V. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru przy rozjeździe zachodniej obwodnicy miasta Krobia i ulicy Poznańskiej przyjęty Uchwałą Nr VIII/35/2007 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 30 kwietnia 2007 r. W § 9 wprowadzono zapisy:

1. Inwestycje na etapie projektowania uzgodnić z Konserwatorem Zabytków, który określi ewentualną konieczność nadzoru archeologicznego.

2. W przypadku odkrycia obiektów archeologicznych należy zabezpieczyć znalezisko z zgłosić ten fakt do Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

VI. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Farma Wiatrowa Krobia Południe przyjęty Uchwałą Nr XLII/345/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 października 2009 r. W § 13 wprowadzono zapis: na etapie uzgadniania projektów budowlanych ustala się obowiązek uzgodnienia wszelkich zamierzeń inwestycyjnych lokalizowanych na stanowiskach archeologicznych oznaczonych na rysunku planu z konserwatorem zabytków, który określi, z uwzględnieniem przepisów odrębnych, warunki dopuszczające do realizacji inwestycji.

VII. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Ścieżka Rowerowa Krobia – Pudliszki przyjęty Uchwałą Nr XLII/344/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 października 2009 r. W §10 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych, o ile przepisy odrębne nie stanowią inaczej.

VIII. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Kuczyna 1 przyjęty Uchwałą Nr XLII/343/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia

29 października 2009 r. W §10 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

1. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych, o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.

IX. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Krobia – Tereny Sportowe i Rekreacyjne przyjęty Uchwałą Nr XLII/342/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 października 2009 r. W §10 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.

X. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Chwałkowo 1 przyjęty Uchwałą Nr XLIV/366/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 grudnia 2009 r. W planie wprowadzono zakaz zabudowy na części obszaru przy parku pałacowym, natomiast w §12 wprowadzono zapisy:

1. Ustala się strefę ochrony archeologicznej obejmującą obszar opracowania planu, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne w strefie ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych tj. prowadzenie prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym, prace dokumentacyjno - zabezpieczające, w przypadku zagrożenia obiektów archeologicznych i nawarstwień kulturowych

przeprowadzenie badań wykopaliskowych o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.

XI. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Kuczynka 1 przyjęty Uchwałą Nr XLII/367/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 grudnia 2009 r. W § 12 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.

XII. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Pudliszki 1 przyjęty Uchwałą Nr XLII/365/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 grudnia 2009 r. W §11 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych.

XIII. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Krobia Miasto III przyjęty Uchwałą Nr XLVIII/390/2010 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 marca 2010 r. W §16 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych.

3. Ustala się obowiązek uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych na terenach stanowisk archeologicznych - o ile przepisy odrębne nie stanowią inaczej.

4. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na oznaczonym symbolem 1ZC wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

XIV. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Krobia Miasto IV, przyjęty Uchwałą Nr XLIX/398/2010 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 28 kwietnia 2010 r. W §10 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Ustala się obowiązek uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych na terenach stanowisk archeologicznych - o ile przepisy odrębne nie stanowią inaczej.

XV. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Pudliszki 2 – Strefa Aktywizacji Gospodarczej przyjęty Uchwałą Nr VII/41/2011 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 28 marca 2011 r., W §11 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.

XVI. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Krobia Miasto V, przyjęty uchwałą nr XXXV/274/2013 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 28 maja 2013r. W §13 wprowadzono zapisy:

1. Ustala się strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej która wpisana jest do rejestru zabytków pod nr ewid. 1208/A z 10.06.1991 r.

2. Ustala się strefę ochrony widokowej, która wpisana jest do rejestru zabytków pod nr ewid. 1208/A z 10.06.1991 r.

3. Ustala się strefę „W” ochrony archeologicznej, która jest równoznaczna z obszarem ujętym w gminnej ewidencji zabytków, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

XVII. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Krobia Miasto VI, przyjęty uchwałą nr XXXVII/286/2013 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 26 czerwca 2013 r. W §11. wprowadzono zapisy:

1. Ustala się strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej dla ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie z dnia 29.01.1957 r. pod numerem 595 oraz z dnia 10.06.1991 r. pod numerem 1208/A. Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej jest równoznaczna z obszarem wpisanym do rejestru zabytków.

2. Ustala się strefę „W” ochrony archeologicznej dla wszystkich nieruchomości w granicach określonych w §1 pkt 5 niniejszej uchwały, która jest równoznaczna z obszarem ujętym w gminnej ewidencji zabytków, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

Zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z treści zawartej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i każdorazowo są uzgadniane z konserwatorem zabytków.

Inwestycje na terenie gminy Krobia (na obszarach, dla których nie sporządzono miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) wykonywane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, które każdorazowo uzgadniane są z konserwatorem zabytków.

7.3. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

Lesistość na terenie gminy wynosi 4,1 % i jest kilkakrotnie niższa od średniej dla Wielkopolski (25,3 %) i kraju (28,4 %). Pierwotna szata

roślinna została całkowicie zmieniona w wyniku zagospodarowania rolniczego.

Tereny leśne rozciągają się w większości na zachód od Ziemia (łącząc się z większym kompleksem leśnym na terenie gminy Poniec), w obszarze plejstoceniowej doliny między Rogowem i Niepartem oraz na morenowych piaskach i żwirach koło Gogolewa. Małe kompleksy leśne znajdują się też w okolicach Ciołkowskich Hub oraz między Pudliskami i Kuczyną. Na obszarach plejstoceniowych dolin przeważają siedliska borów mieszanych (na wydmach – borów świeżych), na dnie pradolin – lasu wilgotnego, olsu jesionowego i boru mieszanego wilgotnego, na pozostałych, siedliska lasu świeżego i lasu mieszanego świeżego.

Najcenniejszymi siedliskami pod względem przyrodniczym są obszary zajmowane przez łąki i pastwiska, rozciągające się na powierzchni 953 ha, co stanowi 7,4 % powierzchni gminy. Tereny łąkowe w dolinkach i pradolinie zajęte są pod łąki intensywnie użytkowane, jednak lokalnie zachowały się fragmenty zbiorowisk naturalnych – torfowiskowych i szuwarowych. Między Grabianowem i Rogowem, w dolinie Dąbrocznej i w dolinkach małych cieków zachowały się łąki bogatsze gatunkowo, z zadrzewieniami i zakrzewieniami stanowiącymi resztki roślinności połęgowej.

Na terenie gminy nie występują obszary objęte szczególną ochroną przyrodniczą jak parki krajobrazowe, rezerваты, obszary chronionego krajobrazu czy użytki ekologiczne. Indywidualną ochroną poprzez wpis do rejestru pomników przyrody objęte są następujące obiekty:

- Chwałkowo
 - dąb o obwodzie 330 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 388),
 - dąb o obwodzie 400 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 389),
 - dąb o obwodzie 336 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 390),
 - dąb o obwodzie 425 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 380),
 - dąb o obwodzie 340 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 382),
 - dąb o obwodzie 355 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 392),
 - dąb o obwodzie 370 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 391),
 - jesion o obwodzie 320 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 381),

- topola o obwodzie 394 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 393),
- topola o obwodzie 430 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 394),
- jesion o obwodzie 286 cm (nr rejestru 396),
- Karzec
 - dąb o obwodzie 590 cm (nr rejestru 78),
 - dąb o obwodzie 550 cm (nr rejestru 79),
- Krobia
 - lipa o obwodzie 348 (nr rejestru 378),
- Pudliszki
 - wiąz o obwodzie 580 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 83),
 - platan o obwodzie 570 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 82),
- Włostowo
 - 2 dęby o obwodach 310 cm i 360 cm (nr rejestru 34).

W sytuacji silnego odlesienia i rolniczego zagospodarowania przeważającego obszaru gminy szczególną rolę pełnią zachowane parki podworskie i zadrzewione cmentarze w miejscowościach: Krobia, Chumiętki, Chwałkowo, Domachowo, Gogolewo, Niepart, Pijanowice, Pudliszki i Rogowo. Oprócz znaczenia historycznego pełnią one ważną rolę w systemie ekologicznym wzbogacając i urozmaicając środowisko przyrodnicze.

8. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Krobia prezentują zróżnicowany stan zachowania.

CHWAŁKOWO.

Zespół rezydencjonalny złożony z pałacu i parku zajmuje północną część założenia, oddzielony od podwórza gospodarczego drogą do Gogolewa. Nazwa miejscowości pojawia się w źródłach od 1399 roku. Jako pierwsi właściciele wymieniani są Chwałkowscy. W XVIII wieku dobra należały do rodziny Kowalskich herbu Wierusz. W roku 1840 Chwałkowo znajdowało się w rękach rodziny Bojanowskich. W latach 1845-1874 właścicielem był Johann Poncet ze Starego Tomyśla, a następnie rodzina Neugebauerów. Około 1924 roku dobra zostały odkupione przez Józefa

Moreę Korytowskiego.

Pałac został wzniesiony w 1910 r. przez rodzinę Neugebauerów, z częścią wschodnią dobudowaną po 1987 roku. Murowany, jedno- i dwupiętrowy z fasadą zwróconą na południe. Wzniesiony na planie prostokąta, o dwutraktowym układzie wewnątrz z sienią i dużym hallem, z reprezentacyjną klatką schodową na osi. Elewacje tynkowane, ozdobione bogato detalem sięgającym do rozmaitych stylów - od gotyku, przez renesans, barok i klasycyzm. Od strony elewacji północnej okazały taras z zejściem do parku. Po roku 1945 zespół rezydencjonalny przeszedł na własność Skarbu Państwa. Obecnie właścicielem jest Powiat Gostyński, a użytkownikiem Dom Pomocy Społecznej. W latach 2006-2007 przeprowadzono remont dachu, wewnątrz wraz z wymianą instalacji sanitarnych i elektrycznych oraz wymianę i remont stolarki okiennej i drzwiowej, klatki schodowej, w celu dostosowaniu parteru budynku na cele mieszkalne pensjonariuszy.

Stan techniczny pałacu uwidacznia zawilgocenie ścian, ubytki tynków. W ocenie dobry.

Park krajobrazowy o powierzchni ok. 10 ha założono ok. poł. XIX wieku. W końcu XIX w. park poszerzono o obszar wzdłuż drogi do Potarzycy i urozmaicono trzema stawami. Główny wjazd znajdował się naprzeciwko kościoła. Zachowane zostało ogrodzenie murowane na kamiennej podmurówce. Druga brama nieco skromniejsza, znajduje się w murze południowym naprzeciwko wjazdu na podwórze. Park w otoczeniu pałacu utrzymany dobrze, w pozostałej części wymaga uporządkowania.

Zespół folwarczny usytuowany na południe od parku, po drugiej stronie drogi do Gogolewa składa się z podwórza gospodarczego i kolonii domów pracowników folwarcznych. Podwórze na planie pięcioboku podzielone zostało wewnętrzną drogą oraz wzniesionymi pośrodku budynkami na dwa wnętrza. Pośrodku podwórza, na osi założenia wznosi się spichlerz połączony z oborą.

Spichlerz zbudowany ok. połowy XIX wieku. Murowany z kamienia i fragmentami z cegły, dwukondygnacyjny z poddaszem, podpiwniczony,

dach dwuspadowy kryty dachówką. Budynek na planie prostokąta. Elewacje opracowane w kamieniu, z tynkowanym detalem architektonicznym, podzielone parami biforyjnych półkolistych okien, ujętych we wspólną opaskę. Między kondygnacjami proste poziome pasy, a przez całą wysokość ścian prowadzone szerokie pilastry. Szczyty zakończone ceglanymi sterczynami.

Obora zbudowana w 1872 r. Murowana z cegły, na kamiennym cokole, jednokondygnacyjna z poddaszem. Wzniesiona na planie prostokąta. Elewacje tynkowane, ozdobione lizenami; otwory okienne zamknięte prosto, w partii poddasza odcinkowo i półkoliście.

Własność prywatna. Stan zachowania dostateczny.

Rządówka (nie wpisana do rejestru zabytków) z 4 ćw. XIX wieku. Jednokondygnacyjna, z użytkowym poddaszem, nakryta dachem dwuspadowym z wystawką od strony podwórza. Założono nowe pokrycie dachu. Otaczający ją park o powierzchni ok. 1,3 ha (wpisany do rejestru zabytków), zdewastowany, z licznymi samosiewami, zaniedbanym drzewostanem, wymagający pilnych prac porządkowych.

Własność Agencji Nieruchomości Rolnych.

Kościół parafialny p.w. św. Trójcy, usytuowany w otwartej zabudowie, w środkowej części wsi, przy głównej drodze biegnącej w kierunku Krobi, na parceli w kształcie prostokąta otoczonej parkanem. Od strony południowej znajduje się budynek plebanii. Od strony wschodniej brama pałacowa i pozostałości parku. Pierwotny kościół był drewniany, wzniesiony w l. 1616-1625, którego fundatorem był kasztelan krzywiński Wacław Włostowski. W 1850 roku kościół rozebrano z inicjatywy ks. Masłowskiego. 15 maja 1854 roku nastąpiło poświęcenie nowego, murowanego kościoła, przez ks. Stefanowicza. Podczas II wojny światowej jego wnętrze uległo całkowitemu zniszczeniu. W roku 1947 został odbudowany po wojennych zniszczeniach. Kościół murowany z cegły, wewnątrz tynkowany, dach kryty dachówką karpiówką i blachą (wieża, zakrystie). Na planie prostokąta korpus nawy z prostokątnym prezbiterium wydzielonym półkolistą tęczą. Po bokach prezbiterium od południa prostokątna zakrystia, od północy sala katechetyczna. Od

wschodu nawy chór muzyczny wsparty na masywnych filarach z prostokątną kruchtą w części podwieżowej. Bryła zwarta, w nawie nakryta dwuspadowym dachem z nieco niższym prezbiterium. Od wschodu trójkondygnacyjna wieża nakryta czterospadowym dachem. Stan zachowania dobry.

Kaplica grobowa wzniesiona w 2 poł. XIX wieku dla zmarłych członków rodziny Bojanowskich, którzy byli właścicielami majątku w Chwałkowie od 1840 r. W latach 70 XX w. kaplica została przebudowana na kaplicę cmentarną. Zachowana w dobrym stanie.

CIOŁKOWO

Wieś wzmiankowana po raz pierwszy w źródłach w 1396 roku. Na pocz. XV w. stanowiła własność Ciołkowskich. W 1534 roku współwłasność Górskich i Rosnowskich, a w XVIII w. była w posiadaniu Koszutkich i Nieżyehowskich oraz Błociszewskich. W 1865 roku właścicielami byli Niemcy - Edward i August Müller. W 1937 r. jako właściciel figuruje dr Werner Kirchhoff.

Założenie dworskie usytuowane jest w zachodniej części wsi, niedaleko drogi Krobia – Rawicz i składa się z części rezydencjonalnej i folwarcznej. Zespół rezydencjonalny położony w północno-wschodniej części założenia składa się z dworu i parku.

Dwór (nie wpisany do rejestru zabytków) pochodzi z lat trzydziestych XX wieku, modernistyczny. Murowany z cegły, na cokole licowanym kamieniem, z fasadą zwróconą na zachód, dwukondygnacyjny, podpiwniczony, nakryty płaskim dachem. Wzniesiony na planie prostokąta, z półokrągłym wysuniętym salonem od strony elewacji południowej.

Park (nie wpisany do rejestru zabytków) założony na wschód od dworu, otoczony ogrodzeniem murowanym, z kamienia polnego i cegły, pochodzącym z czasów budowy dworu.

Własność prywatna. Stan zachowania dostateczny.

Zespół folwarczny położony na zachód i na południe od rezydencji, składa się z podwórza gospodarczego i kolonii domów pracowników folwarku. Podwórze na rzucie litery „L”. Główny wjazd znajdował się na południowej pierzei, drugi w północno-zachodnim narożu, a wychodząca

z tego miejsca droga prowadziła w kierunku cegielni usytuowanej nieco dalej. Trzeci wjazd umieszczono w narożu północno-wschodnim, od strony pół. Zachowały się elementy ogrodzenia murowanego z cegły i kamienia. We wschodniej części podwórza znajduje się dodatkowa brama z lat międzywojennych, prowadząca na niewielki wewnętrzny dziedziniec, utworzony między budynkami warsztatów z ok. 1930 r. (wzniesiony na miejscu wcześniejszych obiektów), a chlewem, także z okresu międzywojennego. Główna część podwórza folwarcznego zabudowana wolnostojącymi obiektami. W północnej pierzei znajduje się obora oraz prawdopodobnie dawna stajnia z 4 ćw. XIX w., murowana z kamienia i cegły, dalej spichlerz. Na podwórzu znajdują się pozostałości torów kolejki polnej. Na północny-wschód od podwórza znajduje się kolonia domów folwarcznych, złożona z domów pochodzących z pocz. XX w.

Spichlerz wybudowany w końcu XIX wieku, murowany z cegły na kamiennej podmurówce, dwukondygnacyjny z poddaszem, z więźbą dachową płatiowo-jętkową i dachem dwuspadowym krytym dachówką. Wzniesiony na planie prostokąta. Elewacje tynkowane, z ceglany detalem architektonicznym w postaci lizen, gzymsów kordonowych, podokienników i ościeży okien.

Własność prywatna. Stan zachowania dobry.

DOMACHOWO

Pierwsze wzmianki o Domachowie pochodzą z 1290 roku. Wieś w tym okresie należała do Wojciecha Okazańca i jego synów Jana i Floriana, była wsią szlachecką. W 1293 roku biskup nadał Okazańcom przywilej lokacyjny i sołecki na Zimnowo pod warunkiem, że do nowej wsi dołączą Domachowo. Według miejscowych podań kościół p.w. św. Michała i św. Marii Magdaleny został założony już w 1256 r., lecz w przywileju lokacyjnym na Zimnowo – Domachowo o kościele nie ma żadnej informacji. Wojciechowi i jego potomnym zabezpieczono prawo do regresu na swoją własność dziedziczną w Domachowie. Sołtysi aż do XVI wieku sprawowali patronat nad kościołem i prezentowali biskupom nowych plebanów. Dopiero w 1555 roku biskup obsadził plebanię w Domachowie, ale było to już w momencie usuwania tamtejszych sołtysów, których

sołectwa wykupił w 1556 roku. W 1510 roku do parafii Domachowo należała Stara Krobia, Krajewice, Sułkowice, Bodzewko i Rębowo. Pierwotny kościół został zbudowany w 1568 roku staraniem poznańskiego biskupa Adama Konarskiego, obecnie istniejący odbudowany w 1775 r. W 1930 roku kościół został gruntownie odnowiony i powiększony, według projektu Lucjana Michałowskiego. Przed rokiem 1930 był to kościół jednonawowy z prezbiterium tej samej wysokości z przylegającymi trzema niższymi bryłami i wieżą od strony zachodniej. Stara nawa i prezbiterium nakryte są stromym dwuspadowym dachem, z kalenicami na tej samej wysokości połączonymi w jeden ciąg, z sygnaturką przy zachodnim wierzchołku dachu nawy. Przy prezbiterium znajdują się dwie niższe przybudówki, przy nawie niższa od strony południa, a od zachodu przybudówka węższa, ale tej samej wysokości z dachem o mniejszym kącie spadku połaci. Przy dobudowanej części nawy, od zachodu znajduje się wieża wyższa od nawy, ujęta w dwa niskie aneksy.

Stan zachowania dobry.

Wiatrak koźlak. Zbudowany w 1747 roku. Stan zachowania bardzo zły. Pozostał jedynie fragment podstawy kozła. Własność prywatna.

GOGOLEWO

Wieś wzmiankowana w źródłach od 1240 r. W k. XIV w. należała do rodziny Zenowiczów Gogolewskich, w 1 poł. XV w. do rodu Adwańców, następnie do Niepartskich herbu Ostoja. W 2 poł. XV w. wzmiankowany był dwór i folwark. Na początku XVI w. wieś należała do Górskich. W XVII w. właścicielami miejscowości byli Łowieccy, Rokosowscy i Bnińscy. W końcu XVIII w. Gogolewo i Niepart posiadali Garczyńscy, którzy w 1782 roku sprzedali Gogolewo berlińskiemu bankierowi Janowi Kluge. W 1798 roku miejscowość przeszła w ręce rodziny Drawińskich, od której w 1806 roku w drodze przymusowej licytacji dobra kupił Antoni Garczyński, a od niego, rok później Ignacy Kołaczkowski, który nieomal od razu sprzedał je Antoniemu Czarnieckiemu z Błociszewa. Majątek był przeznaczony dla jego syna Marcelego, który przejął go prawdopodobnie w 1816 r. W 1856 r. wieś odziedziczył syn Marcelego, Zygmunt Czarniecki, a w 1896 roku Wiktor Czarniecki. Od 1919 r. aż do II wojny światowej właścicielem

majątku był Stanisław Czarnecki.

Założenie pałacowe w Gogolewie usytuowane zostało w południowej i wschodniej części wsi, wzdłuż drogi do Niepartu i Skoraszewic. Po północnej stronie drogi znajduje się zabudowa wiejska skupiona wzdłuż rozchodzących się promieniście dróg, które łączą położone naprzeciw założenie pałacowe. W skład założenia wchodzi zespół rezydencjonalny i folwarczny.

Zespół rezydencjonalny zajmuje środkową część założenia i składa się z pałacu, oficyny i parku. Pałac usytuowany został we wschodniej części parku a po jego południowej stronie oficyna.

Pałac został zbudowany ok. 1820 roku, prawdopodobnie z okazji ślubu Marcelego Czarneckiego z Florentyną Chłapowską. Zaprojektowany najprawdopodobniej przez samego właściciela. Być może do jego budowy wykorzystano fragmenty wcześniejszego XVIII-wiecznego dworu. Pałac został rozbudowany pod koniec XIX wieku o boczne skrzydła, gruntownie restaurowany w 1924 roku, ze zmianą artykulacji elewacji. Pałac fasadą jest zwrócony na wschód, murowany, korpus główny dwukondygnacyjny, boczne skrzydła jednokondygnacyjne, z odcinkowo sklepionym piwnicami. Elewacje tynkowane, pokryte pasowym boniowaniem, opięte pilastrami, z bogatymi stiukowymi obramieniami okiennymi. Stan bardzo dobry.

Park krajobrazowy o powierzchni 9,56 ha, założony w latach trzydziestych XIX wieku przez żonę Marcelego Czarneckiego, Florentynę, najprawdopodobniej na miejscu wcześniej wzmiankowanego w 1785 roku ogrodu włoskiego. Następnie park przekształcony przez żonę Zygmunta Czarneckiego, Marię z Giżyckich. W 1924 roku wykonano nowy kanał wodny otaczający pałac, z mostami i okazałą bramą wjazdową. Dawne wjazdy do parku prowadziły od strony wschodniej i zachodniej, gdzie są zachowane ciekawe bramy. Wschodnia brama z ok. 1820 roku w postaci dwóch słupów zwieńczonych wazonami z szyszkami, pomiędzy którymi wrota. Brama zachodnia w o formie dwóch neobarokowych budynków nakrytych uskokowymi hełmami, z półkolistą zamkniętymi bocznymi przelotami. Od strony północnej wjazd bramą z 1924 roku, murowaną, z półkolistym przejazdem pośrodku, z boczną furtką i z oculusem z drugiej

strony. W zwieńczeniu bramy fronton ujęty po bokach w niskie postumenty, na których znajdują się kule. Od tej bramy do pałacu prowadzi aleja kasztanowa. Przed frontem znajduje się kolisty klomb z zegarem słonecznym z XIX w..

Park dobrze utrzymany w otoczeniu pałacu i oficyny, na pozostałym obszarze wymaga przeprowadzenia prac porządkowych.

Zespół folwarczny składa się z dwóch podwórz gospodarczych oraz z zespołu domów pracowników folwarcznych. Pierwsze podwórze jest usytuowane po wschodniej stronie pałacu i parku, a na północ od niego znajdują się dawne ogrody. Drugie podwórze zostało założone na południowo-zachód od parku, od którego dodatkowo oddziela je rozległa łąka.

Browar, obecnie spichlerz wzniesiony w 1818 roku, przebudowany i odnowiony w 1881 roku. Remontowany w 1966 roku. Murowany z cegły, na podmurówce kamiennie-ceglanej, parterowy, z półpiętrzem, podpiwniczony, nakryty dachem naczółkowym. Elewacje tynkowane, boniowane, ozdobione lizenami i płycinami. Otwory zamknięte prosto, w części półpiętra niektóre półkoliste. Stan dobry.

Właścicielem zespołu pałacowo-folwarcznego jest Agencja Nieruchomości Rolnych, użytkownikiem Stadnina Koni Pępowo.

KROBIA

Kościół p.w. św. Mikołaja. Brak źródeł informujących o fundatorze kościoła. W latach 1438-1479 biskup Andrzej z Bnina wznosił kościół parafialny w Krobi p.w. św. Mikołaja. Pierwsza wzmianka o restauracji kościoła datowana jest na rok 1641 mówiąca, iż Andrzej Szudrawski-biskup poznański „widział się zmuszony kościół ten restaurować i rozprzestrzenić”. W roku 1659 runęła wieża. Ks. Mateusz Ogromicz odbudował wieżę przenosząc ją jednocześnie na stronę wschodnią. W czasie wielkiego pożaru miasta w 1757 roku znaczna część kościoła została zniszczona. Kościół odbudował biskup Teodor Czartoryski. Budowę ukończono w 1763 r.

Kościół późnobarokowy, murowany, tynkowany, trójnawowy, pięcioprzęsłowy, nakryty sklepieniem żaglastym. Od zachodu nieco

węższe, dwuprzęsłowe prezbiterium nakryte sklepieniem kolebkowym z lunetami. Na przedłużeniu bocznej nawy północnej kwadratowa zakrystia i skarbiec. Od południa pomieszczenie gospodarcze. Do korpusu dostawiona od wschodu trójkondygnacyjna wieża o zaokrąglonych narożach nakryta hełmem z latarnią.

Ważniejsze remonty w XIX i XX wieku:

W 1863 r. wyremontowano podziemie.

W 1868 r. wymieniono nową stolarkę.

W 1910 r. gruntowna restauracja całego obiektu.

W 1926 r. remont dachu i wieży.

W 1931 r. nowa polichromia wnętrza.

W l. 1952 – 1954 sztukaterie i polichromia wykonane według projektu Józefa i Łucji Oźminów.

W roku 1968 kolejny raz runęła wieża. Jej odbudowa trwała kilka lat.

Obecnie trwają prace wykończeniowe przy odnawianiu elewacji, po przeprowadzonych w 2013 r. pracach konserwatorskich i robotach budowlanych osuszających zawilgocone mury wraz z wymianą tynków i pokrycia dachowego. Stan ogólny dobry.

Kościół szpitalny p.w. św. Ducha zbudowano prawdopodobnie na początku XV wieku. Był to kościół drewniany. W roku 1745 wzniesiono obecny kościół. W roku 1778 podczas wizytacji parafii szpitalnej sporządzonej przez ks. Rokossowskiego oceniono stan techniczny kościoła jako bardzo zły. W l. 1825-1829 społeczeństwo Krobi restaurowało kościół, dokumentując to listem umieszczonym w blaszanej puszcze gałki krzyża wieży kościoła. W roku 1832 dostawiono do kościoła kaplicę p.w. św. Barbary. W roku 1878 mur pruski od strony północnej zastąpiono murem ceglanym. W roku 1925 przeprowadzono remont kapitalny obiektu. Podobny remont zrealizowano w 1945 roku. Styl późnobarokowy.

Widoczne zawilgocenia ścian oraz nieszczelności pokrycia dachu. Stan zachowania dostateczny.

Kościół p.w. św. Idziego wzniesiony w 1140 r.; niektóre źródła wskazują na XIII w., przypisywany fundacji Władysława Hermana, łączony

również z Piotrem Włostowiczem. W 1440 roku kościół odnowiony przez bpa poznańskiego Andrzeja z Bnina. Restaurowany i remontowany, m. in. w 1605 roku wyposażenie wnętrza, portal, szczyt elewacji zachodniej, w 1802 roku naprawa murów i nowy strop, w 1925 remont elewacji i stropów. Kościół w stylu romańskim. Zbudowany z kostki granitowej i cegły. Posadowiony na planie prostokąta zamkniętego od wschodu półkolistą apsydą. Bryła jednokondygnacyjna przykryta dachem dwuspadowym. Stan zachowania obiektu dobry.

Ratusz murowany, zbudowany ok. 1845 roku w miejscu wcześniejszego wzmiankowanego w 1793 roku. Ratusz był kilkakrotnie remontowany w okresie międzywojennym i po II wojnie światowej. Budynek posadowiony na planie prostokąta z płytkim ryzalitem, na osi frontu od zachodu z dostawionymi do cokolu schodami i ryzalitem na osi od wschodu mieszczącym klatkę schodową. Bryła zwarta dwukondygnacyjna, podpiwniczona, nakryta dachem czterospadowym z czworoboczną wieżą na osi dachu zwieńczoną krenelażem. Od frontu płytki dwukondygnacyjny ryzalit. Od wschodu ryzalit dwukondygnacyjny mieszczący klatkę schodową.

Własność Gminy Krobia. Stan zachowania obiektu bardzo dobry.

Ruiny zamku biskupiego. Zamek biskupi wymieniany w źródłach od 1440 roku, znajdował się na wyspie otoczonej fosą. Według Jana Długosza zamek zbudował biskup Andrzej Bniński. Do schyłku XVIII w. pozostawał w rękach biskupów poznańskich. Po konfiskacie dóbr kościelnych popadł w ruinę i w połowie XIX w. został rozebrany, a pod koniec XIX wieku wzniesiono tu budynek szkolny, być może z wykorzystaniem zamkowych fundamentów. W części południowo-wschodniej wyspy widoczne były do niedawna ceglano-kamienne mury. Na podstawie przeprowadzonych w latach 1980-1981 badań archeologicznych, autorzy prac (J. Romanow, A. Dwilewicz, W. Piszczatowski, Z. Lissak, W. Chudy) podają, iż zamek zbudowano na przełomie XIV/XV w. Nie stwierdzono starszych umocnień, w tym śladów po grodzisku wczesnośredniowiecznym. Zamek zbudowany na planie prostokąta, składał się z murów obwodowych z cegły w wiązaniu gotyckim,

prostokątnego budynku centralnego (o wewnętrznym podziale pomieszczeń), z wjazdem usytuowanym od strony południowo-zachodniej. Na planie z 1796 r. zaznaczono budynek, usytuowany w części wschodniej wyspy z przylegającym do jego południowo-wschodniego boku prawie kwadratowym skrzydłem i od strony wschodniej wykuszem(?) Materialnie obiekt nie istnieje. Obecnie w tym miejscu, w budynku dawnej szkoły, mieszczą się pomieszczenia administracji samorządowej, w dobrym stanie.

NIEPART

Pierwsze wzmianki pochodzą z 1271 r. Prawdopodobnie już od XIII wieku wieś stanowiła własność rodziny Niepartskich/ Nieparckich. W XVI i XVII wieku dziedzicami byli członkowie rodziny Rosnowskich herbu Jastrzębiec, a ok. poł. XVII w. podstoli poznański Stanisław Lipski. W 1751 r. dobra nabyli Mielżyńscy. Od 1797 r. właścicielem był Ignacy Kołaczkowski, a od 1803 r. rodzina Dramińskich. Wkrótce kupił go od niej Antoni Czarniecki, który w 1816 r. sprzedał Niepart i Gogolewo swemu synowi Marcelemu. W 1877 r. odziedziczył jego syn Zygmunt, następnie jego kolejni potomkowie – Wiktor w 1881 r., Stanisław w 1919 r., Roman w 1937 r. Założenie dworskie jest usytuowane we wschodniej części wsi, tuż przy drodze do Gogolewa. Składa się z zespołu rezydencjonalnego i części folwarcznej.

Zespół rezydencjonalny zajmuje południową część założenia, a tworzą go ruiny zamku, rządcówka i park.

Ruiny zamku gotyckiego ok. 1400 r. położone są na sztucznej wysepce otoczonej fosą, z groblą od strony północnej. Zamek składał się z jednotraktowego budynku mieszkalnego przy zachodnim brzegu wyspy oraz z kwadratowego dziedzińca. Jeszcze w 1751 r. budynek był wzmiankowany jako dwupiętrowy i niezamieszkały. Obecnie zachowany jedynie jest fragment przyziemia złożonego z trzech równoległych, sklepionych kolebkowo pomieszczeń.

Wymagają zabezpieczenia. Stan zły.

Rządcówka zbudowana ok. poł. XIX w., usytuowana na północ od wyspy, na granicy podwórza gospodarczego i parku. Budynek murowany

z cegły, podpiwniczony, parterowy z użytkowym poddaszem, nakryty dachem naczółkowym. Wzniesiony na planie prostokąta, o dwustronnym układzie wnętrza. Elewacje tynkowane, północne i południowe częściowo pokryte boniowaniem, zaznaczonym linearnie w tynku.

Park krajobrazowy o powierzchni 1,5 ha, założony w dolinie strumienia Dąbroczna. Część zachodnia i południowa parku zaadaptowana na sad i ogród. Obiekt wymaga uporządkowania.

Zespół folwarczny usytuowany na północ od części rezydencjonalnej powstał na miejscu dawnego podzamcza oraz starego folwarku, znanego z inwentarza z połowy XVIII wieku. Podwórze gospodarcze zostało ukształtowane na rzucie pięcioboku. Główny wjazd znajduje się pośrodku pierzei północnej, a prowadząca od niego droga dochodzi do wyspy parku. W północnej części podwórza znajduje się staw otoczony kasztanowcami i żywopłotem. Zachowane fragmentarycznie murowane z cegły ogrodzenie dziedzińca, z bramami wjazdowymi w formie czterobocznych ceglanych słupów. Wszystkie ściany podwórza zostały zabudowane, prócz południowej części pierzei, gdzie jest pozostawione otwarcie na park i dwór.

Stajnia zbudowana w 3 ćw. XIX wieku, murowana. Budynek jednokondygnacyjny z poddaszem, nakryty dachem dwuspadowym. Elewacje pierwszej kondygnacji o bogatej dekoracji architektonicznej. Otwory okienne zamknięte odcinkowo i ujęte dwuoskawkowymi przyporami. Pośrodku elewacji trzy ślepe arkady.

Obora zbudowana w 1863 r., murowana z cegły i kamienia, jednokondygnacyjna z wysokim użytkowym poddaszem. Dach dwuspadowy kryty dachówką. Budynek na planie wydłużonego prostokąta. Elewacje podzielone gzymsem kordonowym, otwory zamknięte odcinkowo. Pośrodku elewacji podłużnych pozorne ryzality z trzema ślepymi arkadami.

Spichlerz wzniesiony w 1870 r., murowany z cegły, na kamiennej podmurówce, dwukondygnacyjny. Dach czterospadowy kryty papą. Elewacja frontowa -zachodnia oraz wschodnia urozmaicone pośrodku pozornymi trzyosiowymi ryzalitami zakończonymi szczytami.

Własność Agencji Nieruchomości Rolnych, w użytkowaniu Stadniny Koni Pępowo. Stan obiektów dobry.

Kaplica cmentarna wzniesiona została w 2 poł. XVIII w., barokowa, drewniana na podmurówce z cegły ceramicznej, kryta blachą. Do 1821 roku znajdowała się w Szurkowie, gmina Poniec. W tymże roku przeniesiono ją do Niepartu. Około 1929-30 roku kaplicę gruntownie odnowiono. Stan zachowania obiektu dostateczny.

PIJANOWICE

Miejscowość wzmiankowana od 1310 roku. Na początku XV w. Pijanowice były własnością rodziny Pijanowskich herbu Ciołek. W XVIII w. dziedzicami byli Korytowscy. Od roku 1821 należały do Ludwika Dzierżbickiego, a w 1851 roku majątek przeszedł w ręce niemieckiej rodziny Kutznerów (Kuncerów). W 1886 r. kolejnym właścicielem został Robert Jaeckel z Poznania, a w 1889 r. Heinrich Leusmann. Walter Conde nabył majątek w 1896 r., a w 1937 r. odziedziczył go Walter Ulryk Conde. Założenie pałacowe usytuowane jest w południowej części wsi, po południowo-wschodniej stronie drogi Żytowiecko-Sikorzyn. Składa się z części rezydencjonalnej oraz zespołu folwarcznego.

Zespół rezydencjonalny tworzy pałac z pocz. XX wieku oraz park. Pałac zbudowany ok. 1900 r. przez ówczesnego właściciela majątku Waltera Conde. Przed 1914 r. został rozbudowany od strony północnej oraz wzbogacony o portyk z podjazdem przed głównym wejściem, od zachodniej strony. Budynek murowany z cegły, z licówką kamienną w partii cokołowej, z wysoką suteroną, częściowo jedno, częściowo dwukondygnacyjny z czterokondygnacyjną wieżą od strony północno-zachodniej. Elewacje pałacu częściowo ceglane, częściowo tynkowane. Stan zachowania dostateczny.

Park krajobrazowy o powierzchni 2,46 ha pochodzi z 1 poł. XIX wieku. W jego centrum znajduje się staw. Wschodnia partia parku starsza, z zachowanym częściowo starym drzewostanem złożonym głównie z dębu szypułkowego, lipy drobnolistnej i jesionu wyniosłego. Stan zachowania dostateczny.

Zespół pałacowo-parkowy stanowi własność Agencji Nieruchomości

Rolnych.

Zespół folwarczny składa się z podwórza gospodarczego i kolonii domów pracowników folwarcznych. Podwórze usytuowane na zachód od parku i pałacu, wytyczone na rzucie literu „L” w końcu XIX wieku, dzięki wybudowanemu pośrodku obiektowi podzielone było na dwa wnętrza.

Spichlerz z przełomu XIX i XX wieku, murowany z cegły, dwukondygnacyjny z użytkowym poddaszem. Dach dwuspadowy kryty dachówką. Budynek wzniesiony na planie prostokąta. Elewacje symetryczne, trzyosiowe, podzielone lizenami i gzymsami kordonowymi.

Stan bardzo dobry, po remoncie kapitalnym wykonanym w 2014 r.

Zespół folwarczny jest własnością prywatną.

POTARZYCA

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1510 r., kiedy to znajdowała się już w kluczu krobskim biskupów poznańskich. W XVIII wieku folwark w Potarzyca, obok Chumiętek i Starej Krobi, należał do największych i najlepszych w całym kluczu dóbr. Po konfiskacie dóbr biskupich w 1794 roku przez rząd pruski, wieś weszła w skład tzw. ekonomii krobskiej wydzierżawionej Michałowi Krynkowskiemu. Ok. 1840 r. jako właściciel wymieniany jest Kurowski. W latach 1863-1878 dobra należały do Edwarda Briegera, następnie do Gustawa Adolfa Steuera ze Zgorzelca. W roku 1881 przeszły w ręce Carla Augusta Neugebauera z Chwałkowa i weszły w skład majoratu chwałkowskiego. W 1885 r. właścicielem został Carl Hermann Neugebauer, od którego w 1924 roku kupił je Józef Korytowski. W 1934 r. dobra były w posiadaniu Stanisława Weychana. Założenie dworskie zostało usytuowane w południowo-wschodniej części wsi, po południowej stronie drogi z Krobi do Kobylina. Składa się z części rezydencjonalnej i folwarcznej.

Zespół rezydencjonalny złożony z dworu i parku zajmuje północno-wschodnią część założenia.

Dwór zbudowany po roku 1900, z fasadą zwróconą na zachód, murowany, jednokondygnacyjny z poddaszem, wysoko podpiwniczony, nakryty dachem dwuspadowym. Wzniesiony na planie prostokąta. W ostatnich latach wyremontowano dach i wymieniono pokrycie. Stan

dostateczny.

Park ze znacznie przetrzebionym drzewostanem, całkowicie zatartym układem komunikacyjnym i kompozycyjnym wymaga przeprowadzenia prac rewaloryzacyjnych i wprowadzenia nowych nasadzeń drzew i krzewów.

Własność Agencji Nieruchomości Rolnych.

Zespół folwarczny składa się z podwórza gospodarczego i kolonii domów pracowników folwarcznych. Dziedziniec usytuowany na zachód i południe od parku, na rzucie litery „L”, niegdyś podzielony na dwa wnętrza. Dawne budynki folwarczne zostały gruntownie przebudowane w okresie międzywojennym, częściowo zaś na miejscu starych obiektów wzniesiono nowe. W pierzei zachodniej obecnie trzy połączone budynki – obory, dawnej stajni i chlewu, pochodzące z k. XIX w. Wszystkie murowane z cegły, jednokondygnacyjne, nakryte dwuspadowymi dachami, o elewacjach tynkowanych, z zamkniętymi odcinkowo otworami.

Własność Agencji Nieruchomości Rolnych. Zachowane w dostatecznym stanie.

Domy pracowników folwarcznych są własnością prywatną. Po przeprowadzonych remontach znacznie przebudowane.

PUDLISZKI

Pierwsza wzmianka o miejscowości pojawia się w źródłach od 1298 roku. Pierwszymi właścicielami wymieniana jest rodzina Awdańców z Pudliszek Pudliskowskich. W 1401 r. jest wymieniany Marcin Pudliskowicz z Pudliszek, herbu Ciołek. Na pocz. XV wieku Pudliszki należały do Lelewitów Granowskich, a w XVII w. do Gorzeńskich. W 1751 r. jako właściciel figuruje Andrzej Wilczyński, następnie rodzina Pruskich. W 1823 r. córka Pruskiego Józefina wniosła Pudliszki w wianie Józefowi Łubieńskiemu, który wkrótce doprowadził majątek do rozkwitu. W 1855 r. Juliusz Łubieński zmuszony był wystawić Pudliszki na licytację. Nowym właścicielem klucza pudliskowskiego został niemiecki kupiec Webendoerfer, a w 1861 r. Hermann Kennemann, jeden z założycieli Hakaty. W 1920 r. klucz pudliskowski przeszedł w polskie ręce, a jego nowymi właścicielami zostali Stanisław Fenrych

i Zygmunt Mikulski. Od 1931 r. jedynym posiadaczem Pudliszek był Stanisław Fenrych.

Zespół pałacowo-parkowy położony w północnej części wsi, tworzą pałac i park pałacowy wraz z otoczeniem.

Pałac został zbudowany ok. 1823 r., po przejęciu dóbr przez Józefa Łubieńskiego. Klasycystyczny, przebudowany w 3 ćw. XIX wieku. Wnętrza przekształcone w końcu XIX wieku i po 1945 roku, elewacje po roku 1957. Budynek fasadą zwrócony na południowy-wschód, murowany, podpiwniczony, piętrowy z poddaszem, nakryty czterospadowym dachem. Elewacje budynku tynkowane, pierwotnie boniowane i opięte pilastrami w wielkim porządku, obecnie są gładkie, zwieńczone trójkątnym frontonem. Obiekt wymaga remontu i zagospodarowania.

Własność prywatna. Stan zachowania zły,

Park krajobrazowy o powierzchni 4,52 ha z 1 poł. XIX w., z późniejszymi uzupełnieniami. Zespół zieleni o nieregularnym układzie, ze stawem z wyspą (pozostałość fosy) porośniętą drzewami liściastymi oraz górką widokową w zachodniej części parku. Park częściowo ograniczony współczesnymi ogrodzeniami z płyt betonowych i siatki. Od północy park graniczy z współczesnym stadionem z rzędem topoli. Zachowany drzewostan stanowi częściowo nasadzenia XX-wieczne. Przeważają klony, lipy, jesiony i kasztanowce. Ze starodrzewu pomnikowe okazy wiązów polnych, platanów klonolistnych i buków. Na wschód od pałacu, przy południowo-wschodniej granicy parku usytuowany jest pomnik Adama Mickiewicza z 1856 r. Na terenie wschodniej części parku stoją współczesne budynki: straży pożarnej, przedszkola z przyległym domem mieszkalnym. Fragment przestrzeni parkowej (przy wschodniej granicy parku) jest zdeformowany na skutek zmiany sposobu użytkowania, obecnie w przeważającej części pozbawiony jest zabytkowej zieleni i zabudowany współczesnymi budynkami z drogami dojazdowymi; tylko otoczenie domu zagospodarowane jako zieleń. Ten zabudowany teren z drogami dojazdowymi - oznaczony jako „otoczenie”, z trzech stron otoczony jest wysoką zielenią parkową. Współwłasność gminy i osób prywatnych. Gmina przeprowadziła rewaloryzację zieleni, renowację

boisk, alejek parkowych, założyła oświetlenie, wyposażyła w infrastrukturę rekreacyjną.

Aleja Lipowa z 1924 r. - w południowej części wsi, usytuowana wzdłuż drogi gminnej nr 754604P, dojazdowej do zakładów HJ. Heinz Polska S.A., tworzy szpaler z czterech rzędów drzew; niektóre wymagają prac sanitarnych.

ROGOWO

Pierwsza informacja o wsi pochodzi z 1407 r., kiedy to Rogowo należało do zamożnej rodziny Awdańców. Na początku XVI w. stanowiło własność rodziny Pampowskich (Pępowskich), a od ok. 2 ćw. XVI w., Czackich. W 1622 r. wieś należała do Elżbiety Bojanowskiej, a w k. XVIII wieku do pułkownika Andrzeja Twardowskiego, po nim właścicielem był Mateusz Błociszewski konfederata barski. Około 1794 r. wzmiankowany jest dzierżawca Cieśliński. Następnie Rogowo należało do Kwiatkowskich. Od 1862 roku właścicielem był Piotr Albrecht Humbolt, po którym w 1898 roku odziedziczyła Rogowo jego córka(?) Lertha Magnus z d. Humbolt, a wkrótce Paul Magnus z Berlina. W 1924 r. majątek przeszedł na własność Skarbu Państwa, od którego w tym samym roku zakupił go Remigiusz Grocholski z Grudziądza. Założenie pałacowe znajduje się w północnej części wsi, po zachodniej stronie drogi Niepart - Krobia i składa się z części rezydencjonalnej oraz zespołu folwarcznego.

Zespół rezydencjonalny złożony z pałacu i parku zajmuje zachodnią część założenia. Pałac zbudowany na pocz. XX w. na miejscu starszego dworu, widocznego na mapie z końca XIX wieku. Forma pałacu i elementy zdobnicze sięgają do późnego baroku, klasycyzmu i secesji. Budynek zwrócony fasadą na zachód, murowany z cegły, podpiwniczony, dwukondygnacyjny, nakryty dachem czterospadowym z belwederem na środku kalenicy. Wzniesiony na planie prostokąta. Od strony północnej znajduje się niższa przybudówka mieszcząca wejście do pałacu. W 2007 r. wykonano remont dachu. Prace naprawcze przeprowadzane na bieżąco.

Park krajobrazowy o powierzchni 3,9 ha pochodzący z XIX w., na bieżąco pielęgnowany.

Zespół pałacowy jest własnością Powiatu Gostyńskiego, użytkowany

przez Dom Pomocy Społecznej. Stan dobry.

ZIEMLIN

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1388 r., kiedy to został wymieniony Boguchwał Ziemliński. W 1418 r. wymieniany Jan Szelek herbu Wężyk. W 1580 r. Ziemin stanowił współwłasność Urszuli Włostowskiej, Melchiora Konarzewskiego i Wojciecha Przyborowskiego. W końcu XVIII w. wieś znajdowała się w posiadaniu Zygmunta Unruga, a w 1826 r. i 1841 r. jako właściciel wzmiankowany jest Leopold Unrug. Od 1869 r. Ziemin należał do Hermanna Kennemanna z Pudliszek. Ziemin w 1932 r. został wyłączony z dóbr pudliskowskich, a jego właścicielem został Tadeusz Fenrych, burmistrz z Krotoszyna.

Zespół folwarczny usytuowany jest w północnej części wsi, przy skrzyżowaniu dróg do Pudliszek, Sarbinowa i Kuczyny. Podwórze na planie prostokąta o dłuższej osi północ-południe, z wjazdami w pierzei południowej. Po stronie południowej podwórza zachowany nieduży budynek mieszkalny z 2 poł. XIX w., przebudowany po 1945 r. W pierzei wschodniej znajduje się obora z 4 ćw. XIX w., murowana z cegły i kamienia, dalej stajnia. Ścianę północną zamyka nowa obora. W pierzei zachodniej usytuowana obora połączona od południa ze spichlerzem.

Spichlerz pochodzi z 1892 r., murowany z cegły, dwukondygnacyjny nakryty dachem dwuspadowym. Zbudowany na planie prostokąta. Elewacje ceglane bez dekoracji, z zamkniętymi odcinkowo otworami. Własność prywatna. Stan zachowania obiektów dostateczny.

9. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie

Gmina Krobia nie posiada opracowanego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru gminy, będącego prawem miejscowym. Z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest to istotne zagrożenie dla zabytków nieruchomych. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony wymienionej w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Pozostałe, wpis do rejestrów zabytków, dotyczy wybranych grup obiektów, zaś uznanie za pomnik historii lub utworzenie parku kulturowego obecnie gminy nie dotyczy. Nowelizacja ustawy

o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r. wprowadziła w art. 7 pkt 4 dodatkową formę ochrony m. in. w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzji o warunkach zabudowy, jednakże nie wszystkie inwestycje realizowane są w oparciu o w/w decyzje, a remonty obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków nie zawsze wymagają pozwolenia na budowę, które wydawane jest w uzgodnieniu z konserwatorem zabytków. Brak szczegółowych zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego może spowodować daleko idące przekształcenia przestrzenne, materiałowe i architektoniczne.

Do istotnych zagrożeń obiektów zabytkowych na terenie gminy należy zaliczyć tzw. zagrożenia techniczne. Pierwotny układ komunikacyjny, na który nałożone są wszelkie współczesne rozwiązania drogowe, kumuluje się niekorzystnie w odniesieniu do wszelkich budowli, szczególnie zaś tych, które są obiektami zabytkowymi. Emisje gazów, zanieczyszczeń atmosferycznych, to następna z przyczyn degradujących elewacje pokryte tynkami tradycyjnymi.

Wśród istotnych zagrożeń wymienić trzeba również indywidualne postawy oraz przypisane im wartości, które dla człowieka będącego ich nosicielem są wyznacznikiem działań skutkujących decyzjami nie zawsze pomyślnymi dla substancji zabytkowej. Przejawia się to w dowolnym przerabianiu, poprawianiu budynków z naruszeniem wszelkich zasad, którym poddana jest substancja zabytkowa. Likwidacja oryginalnych elementów dekoracji architektonicznej, zdobionej stolarki okiennej i drzwiowej, wprowadzanie współczesnych materiałów budowlanych typu blacha dachówkowa w miejsce ceramicznych pokryć dachowych, okien z PCV oraz ocieplanie płytami styropianowymi, prowadzi do degradacji pojedynczych obiektów, a także całych obszarów starej zabudowy.

Do obszarów zagrożonych zaliczyć należy również dawne zespoły folwarczne. Brak nowych funkcji dla obiektów architektonicznych związanych z dawną zabudową folwarczną i niewielka możliwość wykorzystania starych budynków do nowoczesnej produkcji powoduje opuszczenie, a w konsekwencji niszczenie obiektów.

Momentem wszak najistotniejszym są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi, gdzie często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet projektów rewitalizacyjnych.

10. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

10.1. Gminna ewidencja zabytków

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na wójta gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Dla gminy Krobia ewidencję zabytków nieruchomych opracowano w 2009 r.

W roku 2014 dokonano aktualizacji gminnej ewidencji zabytków. Wykonano karty adresowe obiektów zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych i wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Będzie ona podlegała okresowej aktualizacji, w porozumieniu z konserwatorem zabytków, polegającej na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących, gruntownie przebudowanych, które utraciły cechy zabytkowe, uzupełnianiu o nowe obiekty oraz zmiany stanu prawnego obiektu, jak aktualne formy ochrony.

Zgodnie z w/w Rozporządzeniem, w 2014 r. została wykonana gminna ewidencja zabytków archeologicznych, obejmująca karty stanowisk archeologicznych;

- uzupełnianie i weryfikowanie ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez WUOZ w Poznaniu,
- sporządzenie elektronicznej, systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków do wpisania do rejestru zabytków,

w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.

10.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę,
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,
- publikacja folderu prezentującego najważniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy oraz założenie strony internetowej związanej z tą problematyką,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz „*Programu opieki nad zabytkami Gminy Krobia*” na stronie internetowej Urzędu Gminy Krobia,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania dla celów turystycznych,
- udział w szkoleniach i konferencjach poświęconych ochronie dziedzictwa kulturowego,
- organizacja gminnego konkursu na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi i instytucjami w zakresie popularyzacji ochrony dziedzictwa kulturowego,
- udział w cyklicznych imprezach – wystawach, targach, festynach historycznych – promujących region, w tym dziedzictwo kulturowe,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu włączenia lokalnych szlaków turystycznych w system ponadregionalny.

10.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- renowacja obiektów zabytkowych będących własnością Gminy,
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością Gminy zgodnie z Uchwałą Nr XXVI/206/2008 Rady Miejskiej z dnia 2 października 2008 r.
- rozważenie możliwości wprowadzenia ulg podatkowych dla właścicieli obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków, warunkowane podjęciem działań zmierzających do ich zabezpieczenia i konserwacji.

10.4. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać dla tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp.

Na terenie gminy Krobia przecinają się piesze i rowerowe szlaki turystyczne. Wiodą one do najciekawszych pod względem przyrodniczym i historycznym miejsc, wśród których są najciekawsze obiekty zabytkowe wymienione w poprzednich rozdziałach.

Ziemiański Szlak Rowerowy, stworzony przez Międzygminny Związek Turystyczny „Wielkopolska Gościnną”. Długość trasy - 40 km na terenie powiatu gostyńskiego, prowadzi przez Kunowo, Skowronki, Ostrowo, Bogusławki, Gostyń, Grabonóg, Bodzewo, Ziółkowo, Domachowo, Ludwinowo, Gębice, Pępowo i dalej do Kobylina.

Szlak Czartoryskich, długość trasy – 25,5 km. Trasa prowadzi przez tereny stanowiące niegdyś własność rodu Czartoryskich: Poniec, Dzieczęyna, Karzec, Sarbinowo, Włostki, Rokosowo, Drzewce, Śmiłowo, Poniec.

Biskupiański Szlak Turystyczny, Szlak wytyczony w 2011 roku,

wiodący przez 13 miejscowości, leżących w granicach mikroregionu folklorystycznego zwanego Biskupizną. Oprócz gminy Krobia, szlak przebiega również przez teren gmin Gostyń (miejscowość – Sikorzyn) oraz Piaski (miejscowość – Rębowo). W ramach Biskupiańskiego Szlaku turystycznego opracowano kilka alternatywnych tras wycieczek, zarówno pieszych, jak i rowerowych oraz samochodowych. Na trasie szlaku, którego łączna długość wynosi ponad 50 km. znajdują się zabytki architektury sakralnej i świeckiej.

Samochodowy Szlak Turystyczny „Zabytki sakralne południowej wielkopolski” przebiega przez trzy powiaty: kościański, gostyński i rawicki, a na jego trasie znajduje się m.in. kościół p.w. św. Mikołaja w Krobi.

Konny szlak turystyczny „ Wielkopolska podkowa”. Długość szlaku wynosi 125 km i można podzielić go na 5 odcinków, z których jeden – 20 kilometrowy, przebiega m.in. przez teren gminy Krobia i nosi nazwę „Szlak górskiej ścieżki”. Wędrówka szlakiem rozpoczyna się w Rokosowie, dalej prowadzi w stronę Pudliszek, przez Żychlewo, Wymysłowo, Posadowo i kończy się w Ludwinowie. Osobliwością tego fragmentu jest krajobraz przypominający beskidzkie ostępy.

W lesie w miejscowości Karzec zlokalizowana została ścieżka edukacyjna, której początek znajduje się przy leśniczówce.

Druga ze ścieżek edukacyjnych na terenie gminy Krobia – ścieżka dendrologiczna, znajduje się przy Muzeum Stolarstwa i Biskupizny w Krobi, które powstało w budynku autentycznej stolarni z pocz. XX w.

Wytyczanie tras i szlaków turystycznych to cenna i znacząca inicjatywa. Przy ich tworzeniu można wykorzystać, po odpowiednim oznakowaniu i opisanie, stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej, przede wszystkim grodziska w Pudliszkach, Wymysłowie, Potarzycy, Karcu, Nieparcie oraz cmentarzyska kurhanowe w okolicach miejscowości Pudliszki, Ziemiń i Karzec.

Biskupizna to subregion etnograficzny, którego wyróżnikiem są język, strój ludowy oraz obrzędy. Obejmuje dwanaście wsi, należących dziś w większości do gminy Krobia, będących niegdyś własnością

biskupów poznańskich. Centrum Biskupizny jest Krobia.

Zarówno urbanistyczny, historyczny układ miasta Krobi - jako obszar wpisany do rejestru zabytków - jak i etnograficzny subregion Biskupizny przedstawiają sobą niezwykle cenne uwarunkowania dla realizacji szeroko pojętych potrzeb kulturalnych wielu grup i środowisk, tak rodzimych jak i zewnętrznych. Zrealizować się tu mogą pasje poznawcze historyków, etnografów, ludzi - pasjonatów, dla których miasto, subregion etnograficzny, ich historia jest czymś ważnym. Należy jednak zdawać sobie sprawę z jednej istotnej zasady – konieczne jest stworzenie programu, w którym najistotniejszym będzie wyartykułowanie motywacji pobytowej. Przekładając to na język praktyki powiemy, iż warto pokusić się – wzorem innych miast europejskich - o napisanie scenariusza dla miasta i subregionu, w którym ujęte będą wszelkie elementy historyczne, przetransponowane we współczesnym „opakowaniu” pojęciowym z dopełniającą scenografią przestrzenną. W rocznym kalendarzu imprez można by przykładowo wydzielić dwu, - trzy, a nawet czterodniowe imprezy połączone z widowiskami, stałą obudową handlowo-turystyczną, która poprzez tak konstruowaną motywację stanie się siłą napędową i motywacyjną gospodarki miasta i gminy.

10.5. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

Obiektem wpisanym do rejestru zabytków, stanowiącym własność Gminy Krobia, jest budynek ratusza. Jego stan techniczny jest dobry.

Ważnym zagadnieniem jest ochrona nieczynnych, zaniedbanych i często dewastowanych cmentarzy ewangelickich. Aby przywrócić właściwą rangę tym miejscom wiecznego spoczynku, podjęta została inicjatywa ich uporządkowania. Własnością Gminy jest cmentarz w Ziemińcu (częściowo oczyszczony, z krzyżem i głazami pamiątkowymi), pozostałe dwa, w Chumiętkach i Wymysłowie figurują w ewidencji gruntów jako własność Skarbu Państwa. Cmentarz żydowski w Krobi został w 2014 roku uporządkowany i oznakowany.

Działaniem, które zrealizowała Gmina była rewitalizacja parku parafialnego przeprowadzona w 2010 roku. Gmina Krobia dostała

w użyczenie od Parafii Rzymskokatolickiej teren parku o powierzchni 1,6 ha. Samorząd uporządkował i zagospodarował obiekt tak, że stał się on atrakcyjnym miejscem wypoczynku dla mieszkańców miasta i okolic. Zgodnie z projektem wykonano alejki spacerowe, utworzono plac zabaw, ustawiono elementy małej architektury takie jak: ławki, kosze na śmieci, stylizowane lampy oświetleniowe, altankę, zegar słoneczny, miejsce do gry w szachy, oraz rampę do jazdy na deskorolkach. Wykonano nowe nasadzenia drzew i krzewów.

Kolejnym działaniem zrealizowanym przez Gminę była renowacja wyspy Kasztelańskiej w Krobi. W wyniku projektu wymieniono zniszczoną nawierzchnię utwardzoną terenu wyspy, dokonano nowych nasadzeń drzew i krzewów ozdobnych, zamontowano elementy małej architektury: ławki, kosze na śmieci, stojaki rowerowe, kosze gabionowe, stylizowane lampy oświetleniowe. Całość prac wykonano w 2012 roku.

W kolejnych latach prace porządkowe i pielęgnacyjne na terenie w/w obiektów prowadzone będą sukcesywnie, w założeniach zieleni wprowadzane zostaną nasadzenia uzupełniające drzew i krzewów ozdobnych.

W planach Gminy jest również remont i adaptacja dawnej gazowni na cele publiczne. Rozpoczęcie prac uwarunkowane jest pozyskaniem środków zewnętrznych po uprzednim wpisaniu obiektu do rejestru zabytków.

Pozostałe obiekty nie są własnością Gminy, w związku z tym nie ma ona możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad nimi. Natomiast działania pośrednie, wynikające z ustawy o ochronie zabytków oraz polityki prowadzonej przez Gminę sprowadzają się do:

- promowania najcenniejszych zabytków z terenu gminy,
- uwzględniania dziedzictwa kulturowego przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wspierania poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z ich właściwym użytkowaniem i utrzymaniem,
- kształtowania społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa

- kulturowego (społeczni opiekunowie zabytków),
- edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez:
 - prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony zabytków na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych,
 - popularyzację wszelkiego rodzaju konkursów promujących wiedzę z zakresu szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego.

11. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądaných zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Krobia wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Miejskiej (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Miejskiej,
- dotacje,
- subwencje,

- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Miejskiego w Krobi zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami.
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

12. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami burmistrz gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Miejskiej. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Miejską.

Do wykonania powyższego zadania utworzony zostanie zespół koordynujący, monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

13. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac

konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy **zabytkach wpisanych do rejestru zabytków** mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

1. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami, art. 71-83. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940).

Program operacyjny *DZIEDZICTWO KULTUROWE* realizowany jest w ramach corocznie ogłaszanych priorytetów.

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

2. Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Witryna internetowa: <http://www.wsoz.bip-i.pl/public>

3. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departament Kultury

W ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Witryna internetowa: <http://www.bip.umww.pl>

4. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody.

Witryna internetowa: <http://www.wfosgw.poznan.pl>

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.